

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Dominika Doležalová

Problémy institutu vazby

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 21. 6. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 146 912 znaků včetně mezer.

diplomant/diplomantka

V Praze dne

Obsah

Úvod	2
1 Pojem vazby a jeho úloha v trestním právu.....	3
2 Historický vývoj vazebního práva v českém právním řádu	6
2.1 Trestní řád z roku 1873.....	6
2.2 Trestní řád z roku 1950.....	7
2.3 Trestní řád z roku 1956.....	9
2.4 Trestní řád z roku 1961	10
2.4.1 Novelizace zákonem č. 265/2001 Sb.....	12
2.4.2 Poslední provedené novelizace s významem pro institut vazby.....	14
3 Členění právní úpravy vztahující se k vazbě.....	16
4 Materiální vazební právo	17
4.1 Zákonné podmínky pro vzetí do vazby.....	17
4.2 Rozbor jednotlivých vazebních důvodů a souvisejících problematických aspektů ve světle judikatury	20
4.2.1 Vazební důvod dle § 67 písm. a) TŘ.....	20
4.2.2 Vazební důvod dle § 67 písm. b) TŘ.....	23
4.2.3 Vazební důvod dle § 67 písm. c) TŘ.....	26
4.3 Zpřísněné důvody vazby	28
4.4 Instituty nahrazující vazbu	29
4.1 Problematické aspekty opatření nahrazujících vazbu.....	31
4.1.1 Úskalí spojená s peněžitou zárukou.....	32
5 Formální vazební právo	34
5.1 Vybrané problémy formálního vazebního práva	34
5.1.1 Rozhodnutí o vazbě a jeho náležitosti.....	34

5.1.2	Vazební zasedání a právo být slyšen z pohledu vývoje právní úpravy	35
5.1.3	Kontradiktorní proces ve světle omezení práva nahlížet do spisu	38
6	Náhrada za škoda a nemajetkovou újmu	43
7	Problémy související s výkonem vazby	48
7.1	Kritika podmínek vazby v českých vazebních věznicích	49
7.2	Návštěvy obviněných a styk s dětmi	50
7.3	Režim vazby se zmírněným režimem	50
7.4	Zdravotní péče ve věznicích a s ní spojené problémy	52
7.5	Lékařská prohlídka a péče o zdraví obviněných	54
7.6	Problematika zaměstnávání obviněných	56
7.7	Přeplněnost věznic a podmínky pro uplatnění práv obviněných	57
7.8	Poskytování právních služeb advokátem osobě ve výkonu vazby	58
	Závěr	61
	Seznam použitých zkratk	65
	Seznam použitých zdrojů	66

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc., vedoucímu diplomové práce, za odbornou pomoc a vedení při zpracování práce. Současně děkuji JUDr. Haně Riedlové za cenné rady a připomínky z praxe a v neposlední řadě děkuji i Mgr. Radce Šmucrové, právničce Vazební věznice Liberec za zodpovězení praktických dotazů a umožnění návštěvy věznice.

Úvod

Předkládaná diplomová práce pojednává o problémech institutu vazby, tedy o prvku pro trestní řízení tradičním a pro jeho invazivní a specifický charakter hojně diskutovaným. Problémy spojené s institutem vazby se v čase mění, neboť s ohledem na vývoj trestního, ale i ústavního práva, dochází k neustálému zvyšování úrovně ochrany lidských práv, což ovlivňují i mezinárodní standardy, jimiž je Česká republika vázána. Problematika vazby tedy je a zůstane vždy tématem aktuálním a pro odbornou i laickou veřejnost tématem zajímavým. Důležité je vyzdvihnout i samotný obsah vazby, kdy dochází k zásahu do osobní svobody jednotlivce, o jehož vině nebylo soudem rozhodnuto, tedy střetává se zde právo na osobní svobodu člověka a potřeba státu zajistit řádný průběh trestního řízení a zjištění věci.

Cílem práce je upozornit na jednotlivé problémy právní úpravy vazebního práva včetně aktuální judikatury, popsat úskalí samotného výkonu vazby a navrhnout řešení *de lege ferenda*. Práce je členěna do sedmi kapitol, kdy první se věnuje definici a samotnému pojmu vazby jako zajišťovacího prostředku a druhá pojednává o historickém vývoji vazby na českém území, konkrétně od roku 1873. Kapitola o vývoji právní úpravy je velmi důležitá pro pochopení institutu vazby, tak jak je vnímán a vykládán dnes. Dále se práce v kapitole třetí věnuje členění právní úpravy vazby. Kapitola čtvrtá poskytuje přehled o materiálním vazebním právu, kdy důraz je kladen na zachycení relevantní judikatury českých soudů, která se snaží o překlenutí problémů vyvstávajících v aplikační praxi, a na vlastní hodnocení. Kromě přehledu o současné úpravě materiálního vazebního práva je upozorněno na nedostatky úpravy a aspekty problematické a diskutabilní. V páté kapitole je pojednáno o vybraných aspektech formálního vazebního práva, kde pozornost je věnována jednotlivým úskalím vznikajících v řízení o vazebních věcech. Specifické a důležité téma náhrady škody a nemajetkové újmy za nezákonnou vazbu je popsáno v kapitole šesté, a to i se související judikaturou. Poslední kapitola se zabývá podrobně vybraným problémům souvisejících s výkonem vazby a pohledu autorky na jejich možné řešení v budoucnu. Závěr diplomové práce shrnuje zjištěné poznatky a návrhy změn *de lege ferenda*.

S ohledem na obsáhlost tématu je práce věnována pouze vazbě ve vyšetřovacím smyslu a práce nebude pojednávat o dalších specifických druzích vazby či o vazbě mladistvých, a to zejména z důvodu, že cílem není uvádět obecný popis právní úpravy, ale naopak představit jednotlivé problémy institutu vazby.

1 Pojem vazby a jeho úloha v trestním právu

Vazba je zajišťovacím institutem, s nímž se setkáme v rámci trestního práva procesního. Jedná se o procesní úkon v trestním řízení, kterým se výrazně zasahuje do základních lidských práv a svobod jednotlivce, jež mu jsou zaručeny v rovině ústavněprávní (konkrétně článek 8 Listiny základních práv a svobod¹). Vzhledem k tomu, že vazba omezuje osobní svobodu jednotlivce tím nejzávažnějším způsobem, měla by být využívána spíše výjimečně jako opatření *ultima ratio*.²

Podstatou vazby je dočasné zbavení osobní svobody obviněného rozhodnutím soudu, a to pouze z důvodů a na dobu stanovenou zákonem tak, jak stanoví článek 8 LZPS, konkrétně odstavec 5.³ Základní funkcí vazby je dočasné zajištění osoby tak, aby se trestnímu stíhání či trestu nevyhýbala uprchnutím či skrýváním se, dále vazba zabraňuje tomu, aby osoba nemařila svým jednáním na svobodě průběh trestního stíhání, a v neposlední řadě vazba může sloužit k zabránění dokonání činu či k zamezení páčání nové trestné činnosti.⁴ Vazba tedy nemá plnit úlohu výchovnou či represivní, to vyplývá i ze samotné skutečnosti, že je tento procesní úkon aplikován na jednotlivce, o jehož vině nebylo soudem rozhodnuto.⁵ S tím souvisí i nutnost dodržení zásady presumpce nevinny, neboť uvalení vazby na člověka neznamenaá samozřejmost vydání odsuzujícího rozhodnutí o vině a trestu obviněného v budoucnu.⁶ Dodržení zásady presumpce nevinny je stěžejním atributem trestního řízení, který bývá v praxi často opomíjen a který nabádá orgány veřejné moci k zdrženlivosti a omezenému užití vazby v trestním řízení. Na obviněného je tedy nutné pohlížet jako na nevinného do pravomocného rozhodnutí soudu o vině.⁷

¹ Dále jen „LZPS“.

² DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7, str. 498.

³ JELÍNEK, Jiří. 2017. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7., aktualizované vydání. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1, str. 706.

⁴ ZEMAN, Petr, Eva BIEDERMANOVÁ, Simona DIBLÍKOVÁ, Jakub HOLAS a Jiří VLACH, 2011. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*. 2011(5), str. 142.

⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. 2015. *Trestní právo procesní*. 6., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. Glosátor. ISBN 978-80-7478-750-8, str. 278.

⁶ ŠÁMAL, Pavel. 2013. *Trestní řád: komentář*. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 737.

⁷ Stevens, Lonke. 2009. *Pre-trial detention: The presumption of innocence and article of the european convention on human rights cannot and does not limit its increasing use*. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, svazek 17, č. 2, str. 165. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/eccc17&i=173>

Účel vazby je odlišný od účelu trestu, přesto u obou institutů najdeme některé shodné rysy. Vazba má stejně jako trest ochrannou funkci, ta je ovšem chápána ve smyslu procesní ochrany tak, aby se obviněný nemohl vyhýbat trestu či trestnímu stíhání, nemařil jej a případně trestnou činnost neopakoval.⁸ Dále oba instituty spojuje fyzická izolace jednotlivce, ovšem u vazby je omezení svobody pouze prostředkem k dosažení cíle vazby jako zajišťovacího prostředku na rozdíl od trestu, kde omezení svobody je vyjádřením jeho sankční povahy⁹. V neposlední řadě vazba také pro osobu představuje složitou a náročnou situaci s velmi nepříznivými dopady na život obviněného, kdy obvinění často snášejí vazbu mnohem hůř než výkon trestu.¹⁰

Výjimečnost vazby potvrzuje i její další charakteristika, a sice to, že se k vazbě přistupuje až v momentě, kdy nelze účelu trestního řízení dosáhnout využitím jiných prostředků (např. předvedením).

Posouzení, zda neexistuje jiná možná eventualita k vazbě, je vyjádřením zásady zdrženlivosti¹¹, jejíž uplatňování spolu se zásadou přiměřenosti vede orgány činné v trestním řízení k posouzení, zda by v konkrétním případě neexistovalo jiné opatření, prostřednictvím kterého by bylo dosaženo stejného účelu s menším a přiměřenějším zásahem do základním práv a svobod člověka.¹²

Dále je nutné vyzdvihnout, že vazba je opatřením fakultativním, to znamená, že ačkoliv soud shledá u obviněného důvod pro uvalení vazby, není zde povinnost daného jednotlivce do vazby vzít. S obligatorní vazbou se v českém právním řádu setkáme jen výjimečně, a to konkrétně u extradiční a předávací vazby v souladu v § 101 a 106 zákona o mezinárodní justiční spolupráci (zákon č. 104/2013 Sb.).¹³

Vzetím do vazby nelze nutit obviněného k doznání nebo ho manipulovat a působit na jeho výpověď. V opačné případě by se jednalo o porušení práva na obhajobu.¹⁴ Vazba jako

⁸ MANDÁK, Václav. 1975. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis. ISBN 508-21-856, str. 70-71.

⁹ MANDÁK, Václav, 1975. op. cit. str. 65.

¹⁰ ZEMAN, Petr, Eva BIEDERMANOVÁ, Simona DIBLÍKOVÁ, Jakub HOLAS a Jiří VLACH, 2011. op. cit. str. 142.

¹¹ § 2 odst. 4 zákona 141/1961 Sb., trestní řád (dále jen TR)

¹² ZEMAN, Petr, Eva BIEDERMANOVÁ, Simona DIBLÍKOVÁ, Jakub HOLAS a Jiří VLACH, 2011. op. cit. str. 142.

¹³ JELÍNEK, Jiří, 2016. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. 4.*, aktualizované vydání. Praha: Leges. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-160-1, str. 320.

¹⁴ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. op. cit. str. 499.

ryze zajišťovací institut tedy nesmí být v žádném případě zneužívána k nátlaku na obviněného.

Vazba je v trestním řádu (zákon č. 141/1961 Sb.) upravena v § 67 až 74a. Konkrétní úpravu výkonu vazby přináší zákon o výkonu vazby (zákon č. 293/1993 Sb.) a prováděcí vyhláška Ministerstva spravedlnosti, která stanoví řád výkonu vazby (vyhláška č. 109/1994 Sb. ve znění vyhlášky č. 208/2017 Sb.).¹⁵

¹⁵ JELÍNEK, Jiří, 2016. op. cit. str. 317.

2 Historický vývoj vazebního práva v českém právním řádu

Vazba se řadí k nejstarším institutům trestního procesu.¹⁶ Historická geneze vazebního práva je velmi důležitá, neboť i tato právní oblast prošla rozsáhlým vývojem a v současnosti už je chápána zcela odlišně než kupříkladu v dobách inkvizičních procesů, kdy byla aplikována jako samozřejmý prostředek trestního procesu a jejím primárním účelem bylo získání doznání obviněného (často s pomocí násilí), protože jeho výpověď byla korunou mezi důkazy.¹⁷ Moderní právní úprava je založena na pojetí vazby jako prostředku *ultima ratio* (tedy výjimečném a v zásadě fakultativním), kdy opakovanou novelizací dochází k zpřísňování a zpřesňování podmínek pro její uvalení na osobu obviněného a zbavení svobody jednotlivce je odůvodněno procesní nezbytností. Následující kapitola bude pojednávat o historickém vývoji vazby od roku 1873 do současnosti.

2.1 Trestní řád z roku 1873

Glaserův trestní řád, jak byl také nazýván dle svého autora, je na svou dobu velmi zdařilým a pokrokovým dílem, s jehož některými ustanoveními se setkáme v rakouském trestním procesu dodnes. Oproti trestnímu řádu z roku 1853, který byl vystavěn na principu inkvizičního procesu, se v něm naopak setkáme se zásadou obžalovací, zásadou ústnosti či volného hodnocení důkazů, což je nepochybně přínosem a pozitivním krokem ve vývoji trestního práva.¹⁸ Trestní řád z roku 1873 platil na území Čech, Moravy a Slezska. Na území Slovenska platil uherský trestní řád č. XXXIII/1896. Další významnou normou trestního práva byly i vojenské trestní řády.¹⁹

V § 180 trestního řádu č. 119/1873 ř. z. najdeme úpravu vazby, jež byla převzata i po vzniku Československa a zůstala platit až do roku 1950, kdy byl přijat nový trestní řád v rámci právníkové dvouletky v letech 1949 a 1950. Trestní řád rozlišoval mezi vazbou obligatorní a fakultativní, kdy do vazby mohl být vzat jen obviněný, který je i po výslechu

¹⁶ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol., 2017. op. cit. str. 498.

¹⁷ MANDÁK, Václav, 1975. op. cit. str. 66.

¹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav. 2005. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-929-7, str. 66.

¹⁹ GRŮVNA, Tomáš a Petra GRŮVNOVÁ. 2009. Trestní právo hmotné. In BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, str. 583. ISBN 978-80-210-4844-7.

provedeném soudcem nadále podezřelý ze zločinu nebo přečinu a vztahuje se na něj některá skutečnost uvedená v § 175, což v teorii označujeme jako vazební důvody. Naopak vazba musela být uvalena na obviněného, jenž byl podezřelý ze zločinu, za nějž mu hrozí trest smrti nebo alespoň deset let trestu žaláře. Trestní řád z roku 1873 hovoří o řádné vazbě vyšetřovací, ovšem vhodnější by bylo použít termín procesní vazba, neboť její aplikace není limitována pouze na řízení přípravné, ale de facto ji lze použít až do zahájení výkonu trestu.²⁰

Opravným prostředkem proti rozhodnutí o vzetí do vazby byla stížnost k radní komoře dle § 113. Dále poté bylo možné podat stížnost i proti rozhodnutí radní komory, a to k zemskému soudu. V hlavním líčení se připouštěla pouze dozorcí stížnost k sborovým soudům druhého stupně. Trestní řád z roku 1873 připouštěl některé instituty nahrazující vazbu, např. slib, že neuprchne a že se nebude skrývat nebo mařit vyšetřování. Dále šlo vazbu za určitých podmínek dle § 192 nahradit kaucí nebo rukojemstvím za sumu. Maximální přípustná délka vazby nebyla zákonem stanovena, výjimku tvořila pouze úprava koluzní vazby, jež nesměla být prodloužena na dobu delší dvou měsíců.²¹

Významné změny trestního řádu z roku 1873 přinesl zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví a zákon č. 232/1948 Sb., o Statním soudu. Jednalo se např. o zrušení institutu kauce nebo ustanovení o obligatorním propuštění osoby na svobodu po vydání zprošťujícího rozsudku. I přes zdařilost a průlomový charakter trestního řádu docházelo k nezákonnostem²², a to zejména mezi lety 1948-1950. Samozřejmě se zneužívání práva nevyhnulo ani institutu vazby, kdy se jednalo především o činy dle zákona č. 231/1948 Sb., o ochraně lidově demokratické republiky. Ovšem ani nový trestní řád z roku 1950 takový postup vůči osobám nezastavil, naopak jej prohloubil.²³

2.2 Trestní řád z roku 1950

Po událostech v únoru 1948 nastaly v rámci právnícké dvouletky v českém trestním právu významné změny, které odrážely politickou situaci. Deklarovanými důvody pro přijetí trestního řádu byla snaha o unifikaci a zjednodušení trestního řízení a hlavně o jeho

²⁰ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C.H. Beck. Právní instituty. ISBN 80-717-9817-7, str. 122.

²¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. op. cit. str. 131.

²² Např. vynucené doznání jako koruna důkazů nebo nedodržování zásady materiální pravdy.

²³ GRŮVNA, Tomáš a Petra GRŮVNOVÁ. 2009. op. cit. str. 593.

zlidovění, kdy jazyk zákona měl být srozumitelný i pro neprávnický. Trestní řád měl sloužit jako nástroj obrany pracujícího lidu proti kapitalistickému zřízení.²⁴

Trestní řád z roku 1950 skutečně unifikaci pomohl – sjednotil právní úpravu na území Československa a zrušil mnoho vedlejších norem, jež upravovaly trestní proces.²⁵ Ovšem jinak znamenal trestní řád pro trestní právo krok zpátky i přes proklamace o mnohých právech obviněného, zásadách trestního řízení nebo procesních garancích. Naopak v praxi docházelo k omezování práv osob, k limitaci práva na obhajobu, tudíž text zákona a jím deklarovaný pokrok zůstal jen „na papíře“.²⁶

Vazba byla upravena v druhé hlavě trestního řádu, jež určovala systém a postupy přípravného řízení; vazbu lze najít konkrétně v oddílu druhém (§ 96, 101-107). Ustanovení se obdobně použila i v soudním řízení. Přípravné řízení mělo oproti předchozí úpravě mnohem větší význam. S tím souvisí i silné postavení prokurátora, které bylo povýšeno i zrušením institutu vyšetřujícího soudce.²⁷ V § 101 je stanoveno, že prokurátor rozhodne o vzetí osoby odevzdané dle § 100 do vazby, a to pokud možno po jejím výsledku, což je výrazným oslabením práva na obhajobu.²⁸

O ponechání obviněného ve vazbě v rámci přípravného řízení rovněž rozhodoval prokurátor. V hlavním líčení o vazbě rozhodoval soud dle § 56 a státní zástupce měl oprávnění podat proti usnesení soudu stížnost. V případě stálé existence alespoň jednoho vazebního důvodu jej ponechal ve vazbě, v opačném případě měl osobu okamžitě propustit, ovšem nebyl stanoven postup pro rozhodování ani jeho časový rámeček. Pokud se jednalo o vazbu obligatorní, nemohl být obviněný z vazby propuštěn dříve, než bylo trestní řízení pravomocně skončeno. S absencí určitých záruk pro obviněného souvisí i fakt, že trestní řád neobsahoval nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby. Vazební důvody byly stanoveny v § 96 odst. 2 a jsou obdobně formulovány jako v dnešní úpravě, odlišností je pouze institut obligatorní vazby v případě, že je obviněný podezřelý z trestného činu, za nějž mu hrozí absolutní trest, doživotí nebo trest odnětí svobody při dolní hranici nejméně 10 let. Dalším důkazem o vyřazení soudu z přípravného řízení bylo i rozhodování o stížnosti proti vzetí do vazby, o níž dle § 36 odst. 1 rozhodoval nadřízený prokurátor. Dle § 107 měly orgány činné

²⁴ ROKŮSEK, František. Nový trestní řád. In Právník, 1950, s. 327.

²⁵ Např. zákon o vojenském polním trestním řízení.

²⁶ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. op. cit. str. 144.

²⁷ ONDREJKO, Jozef. Funkcia prokurátora podľa nového trestného poriadku. Právník, 1950, s. 458.

²⁸ GRŮVNA, Tomáš a Petra GRŮVNOVÁ. 2009. op. cit. str. 593.

v trestním řízení povinnost ve vazebních věcech rozhodovat urychleně a snažit se tak o maximální možné zkrácení vazby.²⁹

2.3 Trestní řád z roku 1956

Politické procesy a nezákonné praktiky vedly k přijetí nového trestního řádu, jenž svou dikcí přinášel zakotvení prvků moderního trestního procesu do právní úpravy a přislíbil cestu pokroku. Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním měl dle důvodové zprávy za cíl zejména stanovit úpravu pro uplatnění zásady presumpce nevin, posílit výchovnou roli orgánů činných v trestním řízení a zajistit vzájemnou kontrolu činnosti orgánů bezpečnosti, prokuratury a soudů a dále také důslednější aplikaci zásady socialistické zákonnosti.

Největších změn dostalo přípravné řízení, kde byly přijaty některé procesní garance, jež přispěly k spravedlivému procesu.³⁰ Jednalo se např. o zahájení vyšetřování ve věci usnesením, stanovení lhůty pro skončení vyšetřování či zavedení institutu předběžného projednání obžaloby.³¹

V otázce vazby došlo v novém trestním řádu také ke změnám. Nejprve je nutné zmínit zrušení obligatorní vazby, kterou znala předchozí úprava. Naopak se v trestním řádu z roku 1956 setkáme s novými instituty v rámci problematiky vazby, máme tím na mysli možnost použití vazby i u řízení o přestupku, zavedení tzv. předběžné vazby³² či se zavedením lhůt pro trvání vazby.

Vazební důvody byly obsaženy v § 79 a opět úprava rozlišovala vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. V přípravném řízení mohl vzít osobu obviněného do vazby prokurátor a v řízení po podání obžaloby pouze soud. Oproti předchozí úpravě zde ale byla povinnost provedení výslechu obviněného před vzetím do vazby a novým institutem bylo i vyznění rodiny obviněného a jeho zaměstnavatele.³³

Proti rozhodnutí o vzetí do vazby byla přípustná stížnost. O stížnosti proti usnesení prokurátora o uvalení vazby rozhodoval nadřízený prokurátor a proti rozhodnutí soudu

²⁹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. op. cit. str. 147-148.

³⁰ Přípravné řízení již mělo jedinou formu, kterou bylo vyšetřování.

³¹ GRIVNA, Tomáš a Petra GRIVNOVÁ. 2009. op. cit. str. 587-587.

³² Dle § 77 odst. 3 TR šlo o zajištění osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, pokud byl dán důvod vazby a věc nesnesla odkladu. Vzetí do prozatímní vazby bylo v kompetenci vyšetřovacího orgánu, jenž měl osobu do 48 hodin vyslechnout nebo ji propustit na svobodu.

³³ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. op. cit. str.162.

o vzetí obviněného do vazby rozhodoval nadřízený soud. Tento proces znamenal také částečný posun, protože v předchozí úpravě rozhodoval o vzetí do vazby pouze prokurátor (to se týkalo i stížnosti proti vzetí do vazby). Orgány činné v trestním řízení měly povinnost průběžně zkoumat, zda vazební důvody trvají. V opačném případě měl být obviněný dle § 82 odst. 1 TR okamžitě propuštěn na svobodu.³⁴

Trvání vazby bylo upraveno v § 81-84 TR a bylo stanoveno, že vazba v přípravném řízení nesmí trvat déle než dva měsíce, pokud ovšem nadřízený prokurátor nerozhodl o jejím prodloužení, a to nejdéle o jeden měsíc a pouze u útěkové a předstižné vazby. Koluzní vazba nemohla být v přípravném řízení prodloužována nad lhůtu dvou měsíců. O dalším prodloužení³⁵ útěkové či předstižné vazby mohl rozhodnout generální prokurátor, což znamená, že ani v trestním řádu z roku 1956 nebyla stanovena maximální délka vazby v přípravném řízení. To samé platí i pro řízení před soudem, kde nebyla stanovena žádná lhůta, až na řízení o přestupku, kde vazba byla omezena na maximální dobu trvání 30 dní.³⁶

2.4 Trestní řád z roku 1961

Přijetí nového trestního řádu v roce 1961 souvisí se schválením nové ústavy³⁷ a snahou reflektovat tehdejší stav socialistického zřízení a dosažení určitých milníků, např. dokončení rozsáhlé socialistické výstavby či posun k vyspělé úrovni socialistické společnosti. V neposlední řadě se měl právní řád připravit na přechod ke komunismu a k tomu bylo zapotřebí přijmout nové hmotněprávní a procesní normy trestního práva.

Dikce nového trestního řádu byla výrazně ovlivněna předchozím přijetím zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech. Lidové soudy mohly řešit mimo provinění i některé méně závažné trestné činy, jenž jim mohl postoupit soud či prokurátor. Změnou prošla i dosavadní koncepce přípravného řízení, kdy trestní řád z roku 1961 přinesl jeho novou formu – vyhledávání.³⁸ Zavedení formy vyhledávání mělo za cíl snížit formalismus řízení a jeho zrychlení, což ale s sebou přineslo i limitaci práv obviněného a zmenšení prostoru pro obhajobu. Naopak ve vyšetřování měl obhájce širší práva pro účast v řízení než

³⁴ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEŽULOVÁ. 2004. op. cit. str.163-164.

³⁵ Tzn. nad tři měsíce.

³⁶ GRŮVNA, Tomáš a Petra GRŮVNOVÁ. 2009. op. cit. str. 596.

³⁷ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb.

³⁸ Vedle vyšetřování přibyla druhá forma.

v předchozí úpravě.³⁹ V následující pasáži bude pojednáno o úpravě a klíčových novelizacích trestního řádu v otázce vazby, které vedly k jeho dnešní podobě. I přes skutečnost, že byl trestní řád přijat za minulého režimu, je v dnešní době stále platný a účinný, a to navzdory četným novelizacím⁴⁰, jenž si vyžádalo zejména období po revoluci.

Vazba byla i nadále upravena pouze jako fakultativní zajišťovací prostředek a vazba obligatorní nebyla v trestním řádu zakotvena. Vazební důvody definuje § 67 TŘ a stejně jako předchozí úprava rozlišuje vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. Oproti dnešnímu znění trestního řádu jsou vazební důvody v původním znění stanoveny širěji, což přispívá k subsumování vazebními důvody vytyčeného chování na více případů. Uvalení vazby přicházelo v úvahu pouze na osobu obviněného dle § 165 původního znění trestního řádu.

V otázce trvání vazby a jejího prodlužování byla převzata úprava trestního řádu z roku 1956, avšak oproti předchozí úpravě bylo možné prodloužit i vazbu koluzní. Novelizace zákonem č.149/1969 Sb.⁴¹ poznamenala rozhodování o dalším trvání vazby, kdy o prodloužení vazby nad dva měsíce rozhodoval nadřízený prokurátora, další lhůta však nebyla stanovena. Stejně jako v předchozím trestním řádu nebylo trvání vazby v řízení před soudem omezeno časovým rámcem. Až novelizací trestního řádu⁴² s účinností k 1. 2. 1990 byla určena maximální celková doba vazby, a to tak, že nesměla překročit horní hranici trestní sazby odnětí svobody, jenž je stanovena pro trestný čin, pro který je osoba ve vazbě.⁴³ Ustanovení o trvání vazby prošlo postupně dalšími novelizacemi⁴⁴ až do dnešní podoby, o které bude pojednáno v páté kapitole.

Novelizace v roce 1990⁴⁵ přinesla změnu dikce § 67 TŘ, kdy v návěti bylo před slovo „skutečností“ doplněné slovo „konkrétní“, což prohloubilo povinnost orgánů zkoumat, jaké konkrétní okolnosti zakládají obavu z chování vymezeného v rámci vazebních důvodů. Dále byla v demonstrativním výčtu § 67 písm. a) vypuštěna okolnost, jenž při posouzení existence vazebního důvodu zohledňovala, že obviněný nemá zaměstnání.

V souvislosti s přijetím Listiny základních práv a svobod došlo k promítnutí stanovených práv i do trestního řádu. V otázce vazby bylo přistoupeno ke změnám

³⁹ GŘIVNA, Tomáš a Petra GŘIVNOVÁ. 2009. op. cit. str. 590.

⁴⁰ K lednu 2018 prošel trestní řád celkem 97 novelizacemi.

⁴¹ Tato novela přinesla i klíčovou změnu, kdy v § 146a je nově stanoven režim, podle něhož o stížnosti proti rozhodnutí prokurátora o vazbě rozhodoval soud.

⁴² Konkrétně § 71 TŘ.

⁴³ GŘIVNA, Tomáš a Petra GŘIVNOVÁ. 2009. op. cit. str. 597.

⁴⁴ Jde zejména o novelizaci zákonem č. 303/1990 Sb., zákonem č. 558/1991 Sb. nebo č. 292/1993 Sb.

⁴⁵ Konkrétně zákon č. 178/1990 Sb., s účinností k 1. 7. 1990.

klíčovým, neboť zákonem č. 558/1991 Sb. bylo přeneseno rozhodování o právech a svobodách osoby do rukou soudu, což se samozřejmě týkalo i ustanovení o omezení osobní svobody.⁴⁶ O vzetí do vazby rozhodoval už pouze soud a o její prolongaci v přípravném řízení rozhodoval soud na návrh prokurátora.

Zákon č. 152/1995 novelizoval opět § 67, a to konkrétně písm. b) a písm. c) TR, kdy u koluzní vazby došlo k další specifikaci, když u tohoto vazebního důvodu musela být nově dána obava, že bude působit na „*soudem dosud nevyslechnuté*“ svědky a spoluobviněné. Za upřesnění znění zákona lze považovat i doplnění ustanovení § 67 písm. c) o vazbě předstižné, když pro aplikaci tohoto vazebního důvodu musela být dána obava, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti „*pro níž je stíhán*“, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Došlo tedy pro účely posouzení k zúžení typu trestné činnosti, v níž by mohl pokračovat, na činnost, pro kterou je již stíhán, a tudíž se nelze spokojit s odkazem na trestnou činnost odlišnou či obecně konstatovanou.

Novelou trestního řádu č. 166/1998 Sb. bylo ustanovení § 67 doplněno o druhý odstavce, jenž stanoví povinnost soudu při rozhodování o vazbě zohlednit i důvodnost trestního stíhání.

2.4.1 Novelizace zákonem č. 265/2001 Sb.

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se významně mění trestní řád⁴⁷, lze považovat za završení dlouhodobé snahy o reformu trestního řízení. Diskuze o potřebě rozsáhlejší novelizace trestního procesu, jež byly vedeny zejména v 90. letech⁴⁸, se týkaly především otázky vyčerpanosti stávající podoby trestního řádu, kdy trestního řízení bylo zdlouhavým a nákladným nástrojem boje s kriminalitou.⁴⁹

Vazební řízení díky novele prochází řadou významných změn. Hlavním důvodem byla situace v praxi, kdy institut vazby byl zřejmě nadužíván, a to zejména u osob, jež byly

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. K novelizaci trestního řádu 1991. Československá kriminalistika, 1992, č. 2, str. 148.

⁴⁷ Došlo k novelizaci i dalších zákonů, např. trestního zákoníku či zákona o Policii České republiky, ovšem v menší míře.

⁴⁸ Velkou zásluhu za tento posun má Otakar Motejl, jenž v roce 1998 nastoupil do funkce ministra spravedlnosti.

⁴⁹ BAXA, Josef. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 12.

stíhány pro méně závažné trestné činy.⁵⁰ Charakteristickými rysy dosavadní úpravy je vysoký počet osob zajištěných vazbou⁵¹ a nepřístupně dlouhá průměrná doba trvání vazby.⁵² Problémy dosavadní úpravy vazby novela řeší pomocí obecných institutů trestního řízení, jenž by měly zrychlit řízení, a dále také pomocí změny podmínek rozhodnutí o uvalení vazby a jejího trvání (včetně podmínek její prolongace).⁵³

Nová úprava jasně sleduje záměr používat vazbu jako nástroj *ultima ratio*, když zpřesňuje a doplňuje dikci zákona tak, aby pod dané podmínky a důvody mohly být subsumovány opravdu jen případy, ve kterých je vazba důvodná a nezbytná. Doplněné je ustanovení § 68 TŘ, jež rozšiřuje požadavek existence konkrétních skutečností zakládajících vazební důvody. Zákon nově stanoví, že takové skutečnosti lze nejprve hledat v jednání obviněného a až v druhé řadě mohou obavu z přítomnosti některého z vazebních důvodů zakládat i jiné okolnosti (existující i mimo jednání osoby obviněného). Významnou změnu najdeme v dovětku § 67 TŘ, který se do přijetí novely vztahoval pouze na vazbu v přípravném řízení. Dnes je nutné podmínky sledovat v rámci celého řízení. Dovětek po novelizaci obsahuje také další kritérium, jež musí soud při rozhodování o vazbě zohlednit, a to zda „s *ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.*“ Jedná se o vyjádření subsidiarity institutu vazby a ustanovení má za cíl zvýšit využití opatření nahrazujících vazbu.⁵⁴

V rámci obsáhlé novely je nutné vyzdvihnout i vyloučení vazby u méně závažné kriminality, což upravuje § 68 odst. 2 TŘ, kde jsou stanoveny zákazy⁵⁵ pro vzetí do vazby u trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje tímto ustanovením stanovenou výši. Změnou prošlo i rozhodování o dalším trvání vazby. Nově zakotvuje větší odpovědnost a pravomoci státního zástupce ve vazebním řízení a stanovuje kratší lhůty, ve kterých je nutné o případném prodloužení vazby rozhodnout.⁵⁶ Maximální délka koluzní

⁵⁰ Většinu uvězněných osob tvoří obvinění z trestných činů, za něž lze uložit trest nepřevyšující 2 roky odnětí svobody.

⁵¹ Tomu odpovídá i vysoký index, kdy k 30. 6. 2001 bylo v České republice 210 vazebně zajištěných na 100 000 obyvatel – např. v Německu to bylo 90 osob na stejný počet obyvatel, na Slovensku 125 a v Polsku 145.

⁵² KRÁL, Vladimír. K nové právní úpravě vazebního řízení. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 69.

⁵³ VANDUCHOVÁ, Marie a Tomáš GRIVNA. 2008. *Rekodifikace trestního práva procesního: (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-87146-13-2.

⁵⁴ KRÁL, Vladimír. 2001. op. cit. str. 71.

⁵⁵ Korekci k zákonem stanovenému zákazu, stanoví § 68 odst. 3.

⁵⁶ VANTUCH, Pavel. 2010. *Obhajoba obviněného*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9, str. 651

vazby je zkrácena na 3 měsíce.⁵⁷ V ustanovení § 71 TrŘ je stanovena frekvence, ve které musí pravidelně státní zástupce nebo soud přezkoumat, zda vazební důvody stále u obviněného trvají. Pozice státního zástupce byla posílena i novou kompetencí, neboť mohl rozhodovat o přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu.⁵⁸

Dopad novely TrŘ č. 265/2001 Sb. lze sledovat v tabulce č. 1, kdy statistika již v roce počátku její účinnosti, tedy v roce 2002, jasně ukazuje výrazné snížení počtu obviněných zajištěných vazbou v České republice.

Pohlaví	Rok									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Muži	13 178	11 791	10 333	7 344	7 801	7 432	6 809	6 096	5 668	5 864
Ženy	906	936	827	432	484	519	514	408	417	470
Celkem	14 084	12 727	11 160	7 776	8 285	7 951	7 323	6 504	6 085	6 334

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obviněných v letech 1999 až 2008

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR pro rok 2008, Dostupné z: lurl.cz/AtyWh

2.4.2 Poslední provedené novelizace s významem pro institut vazby

Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb. reagovala na aktuální problémy a judikaturu Ústavního soudu⁵⁹ v otázce práv obviněného.⁶⁰ Nově novela zakotvuje vazební zasedání, což zásadně rozšiřuje práva osoby už samotnou obligatorní účastí osoby obviněného. Také navrátila právní stav před novelou z roku 2001 a opět ponechává rozhodování o vazbě výhradně soudu. Rozhodování státního zástupce o vazebních věcech se tedy výrazně zúžilo.⁶¹

Důležité změny pro institut vazby přináší i zákon č. 45/2013 Sb., který do trestního práva kromě úpravy o obětech trestných činů přináší institut tzv. předběžných opatření. Jedná se o v zákoně přesně vymezený okruh povinností, jenž může být obviněnému v rámci trestního

⁵⁷ Výjimku z pevně stanovené maximální doby trvání koluzní vazby tvoří pouze situace, kdy se obviněný již dopustil jednání dle § 67 písm. b) TrŘ.

⁵⁸ ŠÁMAL Pavel. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109.

⁵⁹ Např. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005.

⁶⁰ PÁCAL, Jirí, 2005. Zkušenosti soudů ČR s aplikací novely TrŘ provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Právní zpravodaj. 6, s. 15.

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel. 2013, op. cit. s. 819.

procesu uložen. Opatření by měla být uložena přednostně před případným vzetím do vazby, neboť je jedná o prostředek zasahující do svobod jednotlivce méně závažně.⁶²

Nelze opomenout ani novelizaci provedenou zákonem č. 141/2014, jenž rozšiřuje právo na informace osob zajištěných vazbou.⁶³ Rozšířeno je právo na obhajobu jako celek, kdy orgány činné v trestním řízení mají širší poučovací povinnost a obviněný disponuje nově některými procesními právy.⁶⁴

Zákon č.150/2016 doplňuje § 73 o čtvrtý odstavec, jenž stanoví možnost elektronické kontroly obviněného pomocí sledovacího zařízení, jenž detekuje veškerý jeho pohyb. Cílem zavedení možnosti elektronické kontroly má být snížení počtu vazebně vězněných a většího využití alternativ k vazbě, a to za současného užití výše zmíněného monitoringu, kdy orgány budou mít větší přehled o aktivitách obviněného a plnění povinností jemu v rámci opatření uložených.⁶⁵

⁶² JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. Bulletin advokacie, 2013, č. 5, str. 27.

⁶³ Toto právo se vztahuje i na osoby zadržené a zatčené.

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. Novela trestních předpisů 2014. Kriminalistika, 2015, č. 1, str. 7.

⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb.

3 Členění právní úpravy vztahující se k vazbě

Úpravu vazebního práva lze rozdělit dle její konkrétní obsahové stránky do několika částí. Zprv je o soubor norem označovaných jako materiální vazební právo, kterým se v teorii nazývá část trestněprávních norem, které upravují podmínky a hmotněprávní předpoklady pro uvalení vazby. Druhá část norem, jež se pojí s vazebním právem, jsou ustanovení spadající do tzv. formálního vazebního práva. Jedná se o část upravující samotnou procesní stránku, tedy postup orgánů činných v trestním řízení a úkony obviněného v rámci procesu vazby. Dále se jako samostatná kategorie právní úpravy vyčleňuje oblast výkonu vazby, která částečně přesahuje do práva procesního. Některé otázky nejsou řazeny do výše uvedených částí, ale prolínají se celou problematikou, jedná se např. o náhradu škody za vazbu.⁶⁶

⁶⁶ MANDÁK, Václav. 1975. op. cit. str. 72.

4 Materiální vazební právo

Následující kapitola objasní jednotlivé hmotněprávní předpoklady pro použití vazby jako zajišťovacího prostředku. Stěžejní otázkou jsou jednotlivé vazební důvody a problematika jejich posuzování v praxi, což bude promítnuto i souvisejícím množstvím judikatury.

4.1 Zákonné podmínky pro vzetí do vazby

Při rozhodování o vzetí obviněného do vazby se hodnotí dvě právní roviny: nejprve se zkoumají obecné podmínky stanovené zákonem a poté se posuzuje, zda v daném případě existuje důvod pro vzetí do vazby. Pro uvalení vazby musí být vždy dán alespoň jeden vazební důvod, ale může dojít k naplnění všech tří vazebních důvodů, které stanoví § 67 TŘ.⁶⁷

Vzít do vazby lze jen **osobu obviněného**, tedy osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Obviněnému musí být v souladu s § 160 TŘ doručeno písemné vyhotovení usnesení o zahájení trestního stíhání. Pokud se ve věci konalo zkrácené přípravné řízení, nastanou účinky trestního stíhání v momentě doručení návrhu státního zástupce na potrestání soudu dle § 314b TŘ. Vazba je tedy ve zkráceném přípravném řízení vyloučena.⁶⁸

Cizinec, který využil své právo na překlad usnesení o zahájení trestního stíhání, může být vzat do vazby i přes to, že mu ještě nebylo přeložené usnesení doručeno, ale pouze za předpokladu, že mu bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání v českém jazyce a také za podmínky, že obviněný byl v jazyce, kterému rozumí, detailně seznámen s podstatou svého obvinění (viz R/2005)⁶⁹. S doručením překladu dle § 28 odst. 3 TŘ souvisí tedy pouze počátek běhu lhůty k podání opravného prostředku.⁷⁰

Druhou obecnou podmínku stanoví § 67 TŘ, a sice to, že pro vzetí obviněného do vazby musí existovat důvodná obava, jež plyne z jednání obviněného nebo z dalších **konkrétních skutečností**, a že dojde k jednání vymezenému v § 67 písm. a) až c) TŘ. V odůvodnění rozhodnutí se ovšem nelze spokojit pouze s obecným konstatováním obavy z případného naplnění jednoho či více vazebních důvodů a prostým odkazem na některý zákonem

⁶⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ, 2015. op. cit. str. 280.

⁶⁸ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. op. cit. str. 500.

⁶⁹ V souladu s čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP a §91 odst. 1 TŘ.

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel, 2013, op. cit. str. 764.

vyjmenovaný vazební důvod bez dalšího odůvodnění. Rozhodnutí o vazbě naopak musí obsahovat konkrétní výčet okolností, které zavádají onu důvodnou obavu z takového jednání.⁷¹ Na druhou stranu, vzhledem k tomu, že orgán vyhodnocuje obavu z chování, jež by nastalo v budoucnosti⁷², nelze očekávat, že soud (či soudce v přípravném řízení) bude moci učinit zcela jistý závěr a naprosto jasně tvrdit, že v případě stíhání obviněného na svobodě dojde k obávanému následku.⁷³ Proto je nutné se s touto problematikou v odůvodnění rozhodnutí o vazbě vypořádat a závěr dostatečně podložit relevantními skutečnostmi.⁷⁴ Dále je nutné upozornit, že z dikce zákona po novelizaci zákonem č. 265/2001 Sb. vyplývá, že se zdaleka nemusí jednat pouze o obavu z jednání obviněného, ale obava může vyplynout i z dalších konkrétních skutečností, tedy např. z činnosti jiné osoby, která s jednáním obviněného souvisí.⁷⁵

Třetí i čtvrtá zákonná podmínka jsou obsaženy v § 67 TR za vazebními důvody, který stanoví: *Dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření.*⁷⁶

Nejprve je nutné opodstatněnost vazby přezkoumat v souvislosti se zákonností a důvodností trestního stíhání a poté zhodnotit, zda nelze účelu vazby v daném okamžiku dosáhnout jinými subsidiárními prostředky, jejichž použití připouští zákon.⁷⁷ Soudce přezkoumává, zda je trestní stíhání v daném případě odůvodněné; to činí na základě popisu skutku tak, jak ho udává usnesení o zahájení trestního stíhání. V žádném případě soud nemůže popis skutku upravovat či ho měnit, v opačném případě by došlo k porušení základních zásad trestního řízení (viz náleží II. ÚS 93/04). Přestože rozhodování o vazbě se významně odlišuje od posuzování naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu ze strany obviněného, jednalo by se nepřipustný excés, pokud byl obviněný vzat do vazby a jeho

⁷¹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. op. cit. str. 501.

⁷² FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ, 2015. op. cit. str. 282.

⁷³ Viz náleží Ústavního soudu č. 160 Sb. n. a u. ÚS, sv. 24.

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA, 2013. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4, str. 277.

⁷⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ, 2015. op. cit. str. 277.

⁷⁶ § 67 TR

⁷⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ, 2015. op. cit. str. 281.

obvinění by bylo zcela nedůvodné.⁷⁸ Dojde-li soud k závěru, že trestní stíhání není důvodné, pro obviněného to má význam pouze v tom ohledu, že bude propuštěn z vazby nebo na něj nebude vůbec uvalena, ale soud nemůže trestní stíhání zastavit ani přikázat další postup v řízení (viz nálezn II. ÚS 347/96).⁷⁹ Zvláštností rozhodování o vazbě je, že důvodnost trestního stíhání lze posoudit i s pomocí poznatků, jež nemohou být jako důkazy v trestním řízení procesně použitelné (např. z úředního záznamu sepsaného při vysvětlení, které není neodkladným a neopakovatelným úkonem).⁸⁰

V § 71 odst. 2 písm. b) TŘ je stanoveno další hledisko, které se sice ze systematiky zákona jeví jako kritérium, jež bude zohledněno až při přezkoumávání trvání důvodů vazby, ale judikatura⁸¹ zcela správně dovodila, že již při rozhodování o vzetí obviněného do vazby je nutné posuzovat, zda se v daném případě nejedná o obviněného, kterému vzhledem k jeho osobě a k povaze a závažnosti věci nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a zároveň zda se obviněný nedopustil jednání uvedeného v § 68 odst. 3 a 4 TŘ. Pokud soud dojde již v dané fázi řízení k závěru, že v případě s přihlédnutím k okolnostem nebude obviněnému uložen nepodmíněný trest, nelze jej zajistit vazbou. Jde o zcela logický postup, protože v opačném případě by se jednalo o proces kolidující s účelem vazebního řízení, kdy by soud nejprve rozhodl o vzetí obviněného do vazby a až poté by orgány činné v trestním řízení tuto otázku zkoumaly a rozhodovaly o propuštění obviněného, u něhož by nepodmíněný trest dle závěru doposud dosaženého nepřicházel jako trest v úvahu.⁸²

Trestní řád dále stanoví, kdy je zajištění osoby vazby explicitně **vyloučeno**. Jedná se o případy vymezené v § 68 odst. 2 TŘ, tedy vazbu nelze použít vůči osobě obviněného, který je stíhán:

- a) pro trestný čin spáchaný úmyslně, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, kdy horní hranice trestu nepřevyšuje dvě léta, nebo
- b) pro nedbalostní trestný čin, u něhož zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody nepřevyšující tři léta.⁸³

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel, 2013, op. cit. str. 738.

⁷⁹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. op. cit. str. 500.

⁸⁰ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 3 To 884/2000 ze dne 30. 10. 2000.

⁸¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 3 To 190/2002 ze 13. 3. 2002.

⁸² ŠÁMAL, Pavel, 2013, op. cit. str. 812.

⁸³ § 68 odst. 2 TŘ

Výše uvedená omezení stanovená v § 68 odst. 2 TŘ se neaplikují, pokud se obviněný dopustí jednání uvedeného v § 68 odst. 3 TŘ.⁸⁴ Dále se limity neužijí v případě spáchaní úmyslného trestného činu a současné existence vazebního důvodu dle § 67 písm. c), kdy soud přihlíží k zájmu na ochranu poškozeného tak, aby bylo uchráněno jeho osoby.⁸⁵

Nepříznivý zdravotní stav obviněného není obecně pro vzetí do vazby překážkou⁸⁶. Ve vazební věznicí musí být však zajištěna léčba obviněného. Soud by mohl přistoupit k neuvalení vazby, pokud by zdravotní stav osoby byl natolik vážný, že by se obviněný nemohl dopustit jednání vymezeného v rámci vazebních důvodů, a tudíž by obava ze škodlivého následku pominula. Jedná se např. o situaci, kdy by obviněný byl v kómatu.⁸⁷

4.2 Rozbor jednotlivých vazebních důvodů a souvisejících problematických aspektů ve světle judikatury

Jednotlivé vazební důvody jsou podmíněny specifickými hledisky, neboť každý vazební důvod sleduje odlišný dílčí cíl, tedy určitý škodlivý následek, jenž by pravděpodobně nastal, pokud by vazba nebyla uvalena.⁸⁸ V české právní úpravě jsou vazební důvody vymezeny taxativně v § 67 TŘ.

4.2.1 Vazební důvod dle § 67 písm. a) TŘ

Cílem útěkové vazby (vazebního důvodu dle § 67 písm. a) TŘ) je zajistit obviněného v případě obavy, že se bude vyhýbat trestnímu stíhání nebo trestu. Trestní řád uvádí demonstrativní výčet skutečností, které mohou danou obavu zakládat. Konkrétně trestní řád jmenuje nemožnost okamžitého zjištění totožnosti osoby, nestálost bydliště a hrozbu vysokého trestu. K důvodnosti vzetí do vazby na základě předmětného vazebního důvodu postačí, pokud je splněna jedna okolnost z výčtu daného zákonem, ale může dojít k naplnění i dalších okolností, které budou prokazatelně obavu ze skrývání se nebo uprchnutí osoby

⁸⁴ Např. uprchl nebo se skrýval.

⁸⁵ Zejm. život a zdraví poškozeného.

⁸⁶ Nepříznivý zdravotní stav obviněného, který nelze léčit ve vězeňské nemocnici, není překážkou vazby, protože v takovém případě může být umístěn do civilního zdravotnického zařízení, ale pod ostrahou (k tomu srov. § 18 odst. 6 zák. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby).

⁸⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ, 2015. op. cit. str. 283.

⁸⁸ MANDÁK, Václav, 1975. op. cit. str. 65.

odůvodňovat.⁸⁹ Podezření z daného jednání musí být vždy pozitivně prokázáno s pomocí konkrétních skutečností.⁹⁰ Samotná existence podmínek pro útěk nebo skrývání se ale jako opodstatnění vazby nepostačí. Soud přihlédne také k reálným možnostem naplnění jednání obviněného vymezeného vazebním důvodem, tedy k tomu, zda je vůbec možné, aby se např. vzhledem ke svým osobním a rodinným poměrům⁹¹ vyhýbal trestnímu stíhání nebo trestu.⁹²

Zákon používá pojmy „uprchne“ a „bude se skrývat“, kdy pod pojmem „uprchne“ se rozumí *útěk do zahraničí* a pojem „bude se skrývat“ je vykládán jako *vyhýbání se trestnímu stíhání či trestu na území České republiky*.⁹³

Pro odůvodnění reálné hrozby naplnění vazebního důvodu nepostačí ani fakt, že se obviněný i po řádném předvolání nedostavil (i bez omluvy) k hlavnímu líčení⁹⁴, neboť pro zajištění účasti obviněného bude zpravidla postačovat jeho předvedení dle § 90 TŘ.⁹⁵

Jako první okolností, jež v konkrétním případě může zakládat důvodnou obavu z útěku či ukrývání se obviněného, je v rámci demonstrativního výčtu v § 67 písm. a) TŘ uvedena **nemožnost hned zjistit totožnost osoby**. Totožnost nelze okamžitě prokázat, pokud u sebe obviněný nemá žádné osobní doklady, jeho totožnost nemůže uvést žádná důvěryhodná osoba, odmítl o sobě poskytnout základní údaje či je uvedl nepravdivě nebo pro svůj fyzický a psychický stav ji ani uvést nemůže. Pokud obviněný svým jednáním nenaplnuje jinou skutečnost zakládající vazební důvod a jeho totožnost již byla zjištěna, tato obava již pominula a nemůže nadále tvořit opodstatnění případného vzetí do vazby.⁹⁶

Druhou okolností, jež zákon v § 67 písm. a) jmenuje, je **nestálé bydliště obviněného**, čímž se rozumí situace, kdy osoba nemá kde bydlet nebo se velmi často přemísťuje a mění místo svého pobytu bez nahlášení příslušným orgánům. Nelze ovšem každou změnu pobytu či legální vycestování považovat za snahu o útěk či skrývání se, protože takové změny mohou být motivovány zcela jinou pohnutkou (např. služební cesta, dovolená, pohřeb).⁹⁷ Také by bylo zcela nepřiměřené vzít do vazby pro obavu z útěku osobu, která by změnu svého pobytu dopředu orgánům činným v trestním řízení nahlásila a poskytla jim předem

⁸⁹ Např. pořízení letenek do zahraničí, obstarání si falešného pasu.

⁹⁰ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ, 2015. op. cit. str. 283.

⁹¹ Např. soud vezme v úvahu vysoký věk či invaliditu.

⁹² DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. op. cit. str. 501.

⁹³ ŠÁMAL, Pavel, 2013. op. cit. str. 739.

⁹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu SSR z 22. 2. 1988 sp. zn. 4 To 12/88.

⁹⁵ Šámal, Pavel, 2013. op. cit. str. 740.

⁹⁶ MANDÁK, Václav, 1975. op. cit. str. 85.

⁹⁷ MANDÁK, Václav, 1975. op. cit. str. 79.

svou adresu, kde se bude zdržovat. Takový výklad je dle mého názoru správný, neboť i obviněný, jenž je stíhán na svobodě, má právo na běžný osobní život, aniž by byl dále nepřiměřeně omezován obavou z naplnění tohoto vazebního důvodu, a to i vzhledem k délce⁹⁸ trestního řízení, které může trvat ve velkých kauzách roky.

Třetí a poslední okolností v rámci demonstrativního výčtu je **hrozba vysokého trestu**, což je velmi abstraktní a neurčitý pojem, jehož výklad prošel vývojem v judikatuře českých soudů, která bude podrobněji probrána dále v textu.

Trestní řád při použití pojmu vysoký trest již dále nestanoví, jakou výši trestu považuje za relevantní pro dané posouzení a vyvolává tak svou neurčitostí pochybnosti. Neurčitost pojmu překlenula a upřesnila v minulosti judikatura, která stanovila přesnější podmínky pro posouzení výše trestu v konkrétním případě, jež by zakládala důvodnou obavu, že se obviněný bude skrývat či uprchne. Problematikou se opakovaně zabývaly Nejvyšší i Ústavní soud.

Z ustálené judikatury českých soudů⁹⁹ vyplývá nutnost posuzovat výši trestu s ohledem na podmínky konkrétního případu a v úvahu je nutné brát pouze výši trestu, jenž osobě reálně hrozí. Nelze tedy v otázce výše hrozícího trestu pouze odkázat na horní hranici trestní sazby, jež stanoví zvláštní část trestního zákoníku. Judikatura i nadále výklad a pravidla pro aplikaci ustanovení § 67 písm. a) doplňovala. Nálezem Ústavního soudu¹⁰⁰ z roku 2002 došlo k zavedení další podmínky, kdy je nutné zohlednit nejen výši trestu, ale posoudit zároveň i skutečnost, zda zjištěná výše trestu zakládá obavu, že osoba uprchne nebo se bude skrývat. V zájmu právní jistoty a předvídatelnosti práva pak Ústavní soud nahradil úlohu zákonodárce, když v nálezu¹⁰¹ z roku 2003 stanovil, že útěkovou vazbu lze dovodit v případech, kdy existuje důvodné podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu, za který lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody „ve výši nejméně kolem osmi let.“

Významným milníkem pro posuzování útěkové vazby je náleží Ústavního soudu¹⁰² v mediálně ostře sledované kauze Davida Ratha, kdy soud vyhověl jedné z jeho ústavních stížností. Soud v něm nejprve konstatuje dosavadní judikaturu k problematice útěkové vazby

⁹⁸ZAHUMENSKÝ, David. *Trestní proces s Davidem Rathem pohledem Mapy průtahů* [online]. Brno: Pravniprostor.cz, 25. 08. 2015 [cit. 13. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-proces-s-davidem-rathem-pohledem-mapy-prutahu>

⁹⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 251/93 ze dne 28. 12. 1993.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 432/01 ze dne 17. 1. 2002.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004.

¹⁰² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013.

a ztotožňuje se s ní. Nově však stanoví další dimenzi, jenž soud musí vzít při posuzování, zda v daném případě zakládá výše trestu obavu z následků vymezených v § 67 písm. a) TŘ, v úvahu, a to plynutí času. Konkrétně Ústavní soud stanovil, že v případě dlouhotrvající vazby se nelze spokojit jen s odkazem na hrozící výši trestu, ale je nutné její opodstatnění podložit „dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením dle TŘ.“ Soud rozhodující o vazbě tedy musí posoudit, zda poznatky, které zakládaly danou obavu na začátku trestního stíhání, obstojí a budou nadále relevantní i po uplynutí delšího časového úseku.¹⁰³

4.2.2 Vazební důvod dle § 67 písm. b) TŘ

Trestní řád v § 67 písm. b) upravuje tzv. vazbu koluzní. Koluzní vazbou může soud obviněného zajistit, pokud existují konkrétní skutečnosti, jenž zakládají obavu, že osoba bude mařit objasňování důležitých skutkových okolností.¹⁰⁴ Podstatou koluzní vazby je zájem na zjištění věci bez zásahu obviněného v podobě maření objasňování skutkových okolností, které jsou pro probíhající trestní stíhání klíčové. Způsoby, jakými může obviněný takto do řízení zasahovat, jsou stanoveny v trestním řádu demonstrativně, když zákon jako primární způsob určuje působení na „dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné“ a dále připouští možnost existence dalších způsobů, které již nestanoví, tudíž poskytují prostor výkladu.¹⁰⁵

Pojem působení na dosud nevyslechnuté svědky je vykládán jako přímé či nepřímé¹⁰⁶ ovlivňování těchto osob¹⁰⁷ za účelem maření objasňování skutečností, jež jsou významné pro trestní stíhání. Ovšem dle judikatury Ústavního soudu¹⁰⁸ nepostačí pouhá existence těchto osob, ale je nutné argumentovat konkrétními skutečnostmi, jenž mohou koluzní vazbu v dané situaci zakládat. Dle ustálené judikatury Ústavního soudu¹⁰⁹ konkrétní skutečnosti, které mohou ospravedlňovat obavu z koluze, toliko objektivní povahy, musí být ve spojení

¹⁰³ VICHEREK, Roman. *Výše trestu jako jediný důvod vazby útěkové* [online]. Praha: Epravo.cz, 18. 3. 2014 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove-93721.html>.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA, 2013. op. cit. str. 278

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel, 2013. op. cit. str. 741

¹⁰⁶ Prostřednictvím jiné osoby.

¹⁰⁷ Např. vyhrožováním svědkům či dohoda se svědky a spoluobviněnými na lživé výpovědi.

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 432/01 ze dne 17. 1. 2002.

¹⁰⁹ Např. Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 257/2000 ze dne 25. 1. 2001.

s předpokládanou aktivní činností osoby obviněného, která bude dokládat přítomnost koluzního záměru.¹¹⁰ Důvodem vazby v tomto případě nemůže být tedy odkaz na důkazní či procesní situaci, kdy např. nelze vzít do vazby pouze pro složitost dokazování či počátek trestního stíhání. Na druhou stranu obavu z činnosti vymezené § 67 písm. b) nemusí zakládat pouze jednání obviněného samotného.¹¹¹ V takovém případě je nutné prokazovat, zda obviněný měl vliv a aktivní podíl na takovém jednání další osoby. Za koluzní jednání nelze považovat ani uplatňování zákonných práv obviněného¹¹². Trestní řád ponechává soudu prostor pro uvážení, když koluzní vazbu dle díkce zákona může zakládat i jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Jedná se např. o nezákonné ovlivňování znalce nebo odstraňování a pozměňování listinných či věcných důkazů.

Dle závěru Ústavního soudu¹¹³ z roku 2003 nelze odůvodňovat koluzní vazbu nutností vyslechnout neurčitý počet svědků k další trestné aktivitě osoby obviněného. Obava z koluzního jednání by byla v takovém případě pouze hypotetická. V zájmu řízení obecně je nutné okruh svědků konkretizovat a pokud možno jmenovitě označit, což jako požadavek odůvodnění koluzní vazby stanoví i Ústavní soud, který konstatuje, že nelze odkázat pouze na obecně vymezený okruh svědků, jenž je nutné vyslechnout.¹¹⁴ Zajímavé je i usnesení Městského soudu¹¹⁵, který konstatoval, že pouhá okolnost, že spoluobvinění jsou na útěku, a v důsledku toho dovozovat, že by se s nimi případně mohl domlouvat na výpovědi, nezakládá sama o sobě důvodnost koluzní vazby a zároveň stanovil, že tato okolnost nemůže být brána k tíži osoby obviněného. Dle mého názoru je argumentace Městského soudu na místě, neboť skutečnost, že jsou spoluobvinění na útěku, nemůže obviněný nijak ovlivnit a je úkolem orgánu činných v trestním řízení osoby na útěku před trestním stíháním zajistit.

Pokud shrneme konstantní judikaturu českých soudů k problematice koluzní vazby, lze dojít k závěru, že pro její ospravedlnění je nutné splnit dvě podmínky, a to nejprve existenci skutečností, z nichž vyvstává předpoklad aktivního jednání osoby obviněného¹¹⁶, a za druhé schopnost konstatovat, že koluzi nelze zabránit jinými prostředky, např. provedením

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, 2013. op. cit. str.742

¹¹¹ VICHEREK, Roman. *Koluzní důvod vazby* [online]. Praha: Epravo.cz, 17. 10. 2012 [cit. 5. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>

¹¹² Např. podání trestního oznámení na svědka, popírání trestné činnosti či odmítnutí výpovědi (viz R 39/1968).

¹¹³ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 599/01 ze dne 18. 2. 2003.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 257/2000 ze dne 25. 1. 2001.

¹¹⁵ Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 8 Tmo 1/2014 ze dne 19. února 2014.

¹¹⁶ Nikoliv však jen hypotetického, ale reálného.

výslechů svědků a obviněných¹¹⁷ nebo nashromážděním dostatečného množství listinných a věcných důkazů.

Velmi důležitým aspektem koluzní vazby je absence možnosti nahrazení vazby opatřením nahrazujícím vazbu.¹¹⁸ S tím souvisí i výrazné omezení doby trvání vazby na 3 měsíce, pokud již ke koluznímu jednání ze strany obviněného nedošlo.¹¹⁹ Koluzní vazba je pro obviněného z pohledu podmínek ve výkonu mnohem citelnějším zásahem než výkon vazby pro jiné vazební důvody. Práva obviněného ve výkonu, jež jsou omezena pro koluzní vazbu, jsou např. korespondence podléhající kontrole orgánem, jenž vede řízení dle § 13 zákona č.293/1993 Sb., o výkonu vazby (dále jen „ZVV“), omezení užívání telefonu pouze pro hovory s obhájcem dle § 13a nebo režim návštěv dle podmínek stanovených státním zástupcem či soudcem dle § 14 ZVV.

Problematika koluzní vazby byla v minulosti hojně diskutována v souvislosti s návrhem na její zrušení v roce 1994 pro její možný nesoulad s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv (dále jen “EÚLP“), konkrétně s čl. 5 odst. 1 písm. c). Uvedený článek totiž koluzní jednání výslovně jako případný vazební důvod nezmiňuje. Ústavní soud se ve svém nálezu¹²⁰ stanovil, že: *„Úmluva v čl. 5 odst. 1 písm. c) dává prostor pro bližší vymezení skutkové podstaty vazebních důvodů, přičemž podmínkou je, že se tak musí dít na základě zásady důvodného podezření ze spáchání trestného činu nebo z již uvedených jednání.“* Dle názoru soudu zakotvení koluzní vazby v českém trestním řádu odpovídá požadavkům EÚLP a není s ní v rozporu, když po formální stránce o koluzní vazbě rozhoduje soud v souladu s EÚLP a trestním řádem a po obsahové stránce zákon vyžaduje existenci konkrétních skutečností pro ospravedlnění koluzní vazby.¹²¹

Dle mého názoru u koluzní vazby musí soud mnohem více reflektovat snahu a působení orgánu činných v trestním řízení o rychlé a pečlivé vyřízení věci než u ostatních důvodů vazby, neboť právě vzetím obviněného do vazby se orgánům dává určitý omezený prostor pro provádění důležitých úkonů, a tak je objasňování věci chráněno před mařením ze strany obviněného, tudíž pokud jsou orgány po čas trvání vazby nečinné, nemůže být tato okolnost brána k tíži obviněného¹²². To znamená, že např. v případě rozhodování o stížnosti

¹¹⁷ Případně pomocí otázek k doplnění výpovědí nebo překlenutí sporných a nejasných aspektů.

¹¹⁸ Vyjma koluzní vazby u mladistvých, která lze nahradit umístěním do péče důvěryhodné osoby.

¹¹⁹ Dle § 72a odst. 3 TR.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/94 ze dne 26. 4. 1994.

¹²¹ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. op. cit. str. 141

¹²² Který má navíc mnohem horší podmínky ve výkonu, než pokud by byl zajištěn pro jiný vazební důvod.

obviněného proti rozhodnutí o vzetí do vazby by měl stížnostní soud přihlédnout i k dosavadní činnosti policejního orgánu, v opačném případě nemůže být účel koluzní vazby naplněn.

4.2.3 Vazební důvod dle § 67 písm. c) TŘ

V paragrafu 67 písm. c) najdeme úpravu předstižné vazby. Účelem předstižné vazby je ochrana společnosti před další trestnou aktivitou obviněného, a to konkrétně před opakováním trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, dále zamezení dokonání trestného činu, o který se pokusil, a ve spáchání trestného činu, kterým hrozil nebo který připravoval. Její funkce je zajímavá svým mimoprocесním charakterem, neboť de facto chrání před pácháním další trestné činnosti, tudíž jejím atributem je do jisté míry i prevence.¹²³ Výčet chování, jenž může potenciálně zakládat předstižnou vazbu, je taxativní, tedy nepřichází v úvahu další zákonem nepřipustěné okolnosti. K aplikování vazby však postačí naplnění jedné okolnosti v rámci výčtu, neboť ty jsou stanoveny alternativně. Vazba v tomto případě může být použita pouze u úmyslných trestných činů, neboť u nedbalostní trestné činnosti chybí úmysl v ní pokračovat.¹²⁴

Dikce ustanovení § 67 písm. c) prošla vývojem, a to zejména díky novele č. 265/2001 Sb.¹²⁵, jež upřesnila jeho znění a nově používá sousloví „*opakování trestné činnosti*“ namísto „*pokračování v trestné činnosti*“, což je z pohledu výkladu významný posun k užší interpretaci.¹²⁶ Opakováním trestné činnosti, pro níž je obviněný stíhán se rozumí opakování stejného trestného činu nebo spáchání trestného činu stejné povahy¹²⁷, nelze pod tímto pojmem rozumět pokračování v trestném činu, pro který je obviněný stíhán a udržování protiprávního stavu vyvolaného trestným činem, pro nějž je osoba stíhána, a to z důvodu úpravy v § 12 odst. 11 TŘ.¹²⁸ Trestnou činností je v případě předstižné vazby trestná činnost určitého druhu, tedy např. majetková trestná činnost, nelze argumentovat pouhým odkazem

¹²³ RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. op. cit. s. 422.

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel, 2013. op. cit. str. 744.

¹²⁵ Předtím také novela č. 152/1995, která zpřesnila a doplnila ustanovení o slova „pro níž je stíhán“.

¹²⁶ Naproti tomu trestní řád v § 68 odst. 3 písm. e) u tzv. kvalifikovaných důvodů vazby po novele zákonem č. 459/2011 Sb. užívá slova „*opakoval trestnou činnost, pro níž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval*“, tedy užívá oba pojmy. Pokračování v trestné činnosti zahrnuje jak opakování trestného činu téže povahy, ale i pokračování ve stejném trestném činu dalšími dílčími útoky, jedná se tedy o pojem širší.

¹²⁷ K tomu srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 2/95 ze dne 26. 1. 1995.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel, 2013. op. cit. str. 745

na trestnou činnost obecně¹²⁹, ale je nutné posuzovat druh a právní kvalifikaci případné hrozící činnosti obviněného.¹³⁰

Pokud jde o obavu z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, nebo o obavu z dokonání činu, který připravoval, musí se v obou případech z logiky věci jednat o totožný trestný čin.¹³¹

Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že při posuzování důvodnosti vzetí do vazby předstižné soud musí vzít v úvahu mj. osobní poměry obviněného, zejména tedy jeho zdravotní stav, jeho návyky, rodinnou situaci a zohledňuje i prostředí, v němž se běžně pohybuje.¹³² Ohled je brán i na předchozí trestnou činnost obviněného, ale na druhou stranu nelze obavu z opakování trestné činnosti zakládat pouze na kriminalitě dávno minulé či druhově jiné. Dle judikátu Městského soudu v Praze¹³³ ovšem jinou dimenzi do otázky důvodnosti předstižné vazby vnáší drogová kriminalita, jejímž typickým atributem je silný sklon k pokračování a opakování, neboť je pro tyto osoby významným zdrojem nelegálního příjmu a osobám pohybujícím v prostředí drogově závislých takový způsob života zpravidla vyhovuje. U obviněného, který byl např. nedávno odsouzen pro drogový delikt (a trest vykonal) a v současnosti je pro drogové trestné činy opět stíhán, nelze očekávat, že dojde náhle k nápravě, a proto u něj lze na základě výše uvedených poznatků obavu z jednání vymezeného vazebním důvodem dle § 67 písm. c) ospravedlnit.¹³⁴

¹²⁹ Tak stanoví judikatura Ústavního soudu v nálezu ve věci sp. zn. IV. ÚS 119/05, kde je stanoveno, že účelem předstižné vazby nemůže být zabránění páčání trestné činnosti „o sobě“.

¹³⁰ VANTUCH, Pavel, 2010. op. cit. str. 438

¹³¹ ŠÁMAL, Pavel. 2013. op. cit. str. 746

¹³² Nález Ústavního soudu III. ÚS 612/06 ze dne 30. 11. 2006.

¹³³ Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 5 To 132/2015 ze dne 27. 3. 2015.

¹³⁴ VÁVRA, Libor. *Drogové delikty jako trestná činnost, ze které lze vyvozovat důvody vazby předstižné* [online]. Praha: Pravniprostor.cz, 19. 10. 2015 [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/trestni-pravo/drogove-delikty-jako-trestna-cinnost-ze-ktere-lze-vyvozovat-duvody-vazby-predstizne>

4.3 Zpřísněné důvody vazby

Zákon č. 265/2001 Sb. přinesl kromě výše uvedených změn i rozšíření § 68 TŘ, jenž nově v druhém odstavci zakotvuje zákazy pro vzetí do vazby u méně závažných trestných činů, což je rozlišeno dle trestní sazby a limitů tímto ustanovením stanovených. V odstavci třetím jsou ovšem stanoveny výjimky z tohoto zákazu uvalit vazbu, a to v případě, pokud obviněný:

- a) uprchl nebo se skrýval,
- b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,
- c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,
- d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- e) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.¹³⁵

Po novele zákonem č. 459/2011 Sb. došlo k rozšíření ustanovení § 68 o odstavec čtvrtý, jenž stanoví výjimku ze zákazu pro vazbu předstižnou v situaci, kdy se zřetelem k charakteristice trestného činu je vazba důvodná pro ochranu poškozeného, a to zejména pro ochranu jeho života, zdraví či jiného podobného zájmu. Limit stanovený zákonodárcem je dle mého názoru na místě, když se jedná alespoň o dílčí pokrok v ochraně elementárních práv osoby poškozeného.

¹³⁵ Aktuální znění § 68 odst. 3 TŘ.

4.4 Instituty nahrazující vazbu

Trestní řád v § 73 a 73a vyjmenovává opatření, které mohou být využity jako prostředky nahrazení vazby obviněného, ovšem jejich aplikace se připouští pouze u vazby útěkové a předstízně. Jejich účelem je omezení aplikace vazebního zajištění pouze na nutné a nevyhnutelné případy a na druhé straně kontrola a limitace práv obviněného, jenž může být stíhán ne vazebně i přes existenci obavy z jednání vymezeného v obou vazebních důvodech. Těmito prostředky jsou:

- a) záruka za další chování obviněného, jenž poskytne zájmové sdružení občanů, anebo důvěryhodná osoba
- b) písemný slib obviněného
- c) dohled probačního úředníka
- d) peněžitá záruka dle § 73a TR
- e) uložení některého z předběžných opatření.

U mladistvých přichází v úvahu navíc umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby dle § 49 a 50 ZSM.¹³⁶

Výše uvedené opatření nahrazující vazbu lze aplikovat samostatně nebo jednotlivá opatření kombinovat. Soud musí vždy pečlivě zvážit všechny okolnosti a posoudit, zda nahrazení vazby v daném případě dostatečně splní svůj účel. Neměl by však zapomínat, že se jedná o instituty, které přestože umožní obviněnému zůstat za svobodě či mohou sloužit k upuštění od další vazby, zasahují do osobní svobody obviněného a orgán rozhodující o vazbě by měl nalézt nejúčelnější a nejméně restriktivní formu zásahu, která může jako náhrada za vazbu posloužit.¹³⁷

Slib obviněného je velmi často navrhovaným prostředkem a s ohledem na časový tlak prostředkem snadno dosažitelným, postačuje de facto pouze sepsání slibu, že obviněný povede řádný život a jeho vlastnoruční podpis. Z praxe soudů vyplývá, že slib obviněného je ze všech substitutů k vazbě nejpoužívanějším opatřením.¹³⁸

¹³⁶ VANTUCH, Pavel. op. cit. str. 447

¹³⁷ Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment. UNODC Criminal Justice Handbook Series, United Nations, New York 2007, str. 20.

¹³⁸ VANTUCH, Pavel. op. cit. str. 450

Záruka poskytnutá zájmovým sdružením občanů je institutem, který není příliš frekventovaný pro jeho časovou náročnost a nemožnost obviněného o něj v dané situaci sám usilovat¹³⁹, zpravidla bývá navržen obhajobou až po vzetí do vazby jako nástroj jejího nahrazení. V § 3 odst. 1 jsou uvedeny zájmová sdružení¹⁴⁰, jež mohou poskytnout záruku za další chování obviněného.¹⁴¹

Záruka poskytnutá důvěryhodnou osobou (kdy pod pojmem důvěryhodná osoba se rozumí např. nadřízený obviněného, rodiče obviněného, učitel studenta apod.¹⁴²), je institutem, který může poskytnout některá z výše uvedených osob, jejíž charakter a pozitivní působení na osobu obviněného bude příznivě ovlivňovat jeho chování. Musí zde existovat určitý vztah mezi těmito osobami.¹⁴³ Důvěryhodnou osobou poskytující záruku nemůže být sám obhájce obviněného, neboť by zde byl vystaven nebezpečí střetu zájmů. Ovšem pokud by se jednalo o advokáta, který by nebyl v postavení obhájce obviněného v trestním řízení, jednalo by se o odlišnou situaci, kdy se tento vztah nevyznačuje takovou mírou závislosti a vlivu pokynů klienta, tedy je možné po zhodnocení situace v konkrétním případě záruku danou advokátem připustit.¹⁴⁴

Nahrazení vazby **dohledem probačního úředníka** je specifický prostředek, kdy obviněný se následně musí podrobit kontrole a režimu, který stanoví soudce a bude se muset ve stanovených lhůtách dostavovat k probačnímu úředníkovi, nebude smět měnit místo pobytu bez jeho souhlasu a budou na něj dopadat další omezení stanovená soudem. V případě porušení výše uvedeného a za stálé přítomnosti vazebních důvodů na něj může být uvalena vazba.¹⁴⁵

¹³⁹ Po návrhu na vzetí do vazby může o získání záruky od zájmového sdružení občanů usilovat obviněný prostřednictvím obhájce, ovšem uvnitř takového sdružení nemusí o poskytnutí záruky panovat shoda a další komplikací jsou víkendy a svátky, kdy bude získání záruky těžko dosažitelné.

¹⁴⁰ Jedná se zejména o odborové organizace, církve či náboženské společnosti.

¹⁴¹ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem, 2003. Právní rádce, č. 8, str. 57 a násl.

¹⁴² VANTUCH, Pavel. op. cit. str. 453.

¹⁴³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 To 558/2003 ze dne 30. 6. 2003.

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 263/2005 ze dne 9. února 2006.

¹⁴⁵ VANTUCH, Pavel. op. cit. str. 457.

Dalším institutem, jenž může nahradit vazbu, je **peněžitá záruka**, jež je upravena samostatně v § 73a TR a vyznačuje se určitou specifíčností, neboť nelze použít u všech trestných činů jako ostatní opatření nahrazující vazbu a také se u jejího přijetí řízení rozděluje do dvou fází. Nejprve tedy na otázku její přípustnosti, výše a posléze po jejím složení rozhoduje soud o propuštění osoby obviněného na svobodu.¹⁴⁶ O problémech, jenž tento institut v praxi přináší, a o určitých zajímavých aspektech peněžitě záruky bude pojednáno v kapitole 6.

4.1 Problematické aspekty opatření nahrazujících vazbu

Využití alternativ k vazbě je pro obviněného jistě žádoucím mechanismem, jehož zakotvení je typické pro moderní procesní úpravu, což vyplývá i z výzvy mezinárodních organizací a jimi vydávaných dokumentů¹⁴⁷, které obsahují apel k širšímu využití opatření nahrazujících vazbu.¹⁴⁸ Jak již bylo zmíněno v rámci pojednání o materiálním vazebním právu, i samotná volba opatření nahrazujícího vazbu (případně i kombinace těchto opatření) by měla být orgánem rozhodujícím o vazbě pečlivě zvážena tak, aby nedocházelo ke zbytečné restrikcí. V praxi totiž v souvislosti s aplikací těchto opatření vzniká problém tzv. rozšiřování sítě, tedy nadbytečné kontroly.¹⁴⁹ Opatření nahrazující vazbu mají být užity pouze v situacích, kdy by na obviněného jinak byla uvalena vazba nebo by z ní nebyl propuštěn. Z toho vyplývá, že by alternativní opatření naopak neměla být aplikována v případě, kdy by obviněný takové kontrole ze strany systému vůbec nepodléhal, tedy nelze připustit využití těchto alternativ k vazbě jako nástroje většího zásahu do práv obviněného či nástroje intenzivnější kontroly.¹⁵⁰

¹⁴⁶ VÍTKOVÁ, Hedvika. *Peněžitá záruka jako opatření nahrazující vazbu a její možná úskalí* [online]. Pardubice: Epravo.cz, 11. 10.2016. [cit. 10. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/penezita-zaruka-jako-opatreni-nahrazujici-vazbu-a-jeji-mozna-uskali-103455.html>

¹⁴⁷ Např. Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětím svobody či Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. Rec(2006)13, o využívání vazby, jejích podmínkách a zajištění záruk proti zneužití, přijatého Výborem 27. září 2006.

¹⁴⁸ ZEMAN, Pavel, 2010. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-100-4, str. 13

¹⁴⁹ ze zahraniční literatury věnující se této problematice lze vyzdvihnout např. McMahon, Maeve. *Net-Widening - Vagaries in the Use of a Concept*. British Journal of Criminology, 1990, svazek 30, č. 2, str. 121-149. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/bjcrim30&i=130>

¹⁵⁰ ZEMAN, Pavel, 2010. op. cit. str. 15

4.1.1 Úskalí spojená s peněžitou zárukou

Peněžítá záruka jako opatření nahrazující vazbu dle § 73a TŘ je velmi zajímavým institutem, který prošel v posledních letech značným vývojem a dnes se vyznačuje jistými specifiky, o nichž bude pojednáno níže.

Novela zákona č. 265/2001 Sb. zavedla odlišný způsob stanovení výše peněžité záruky, kdy před přijetím této novely byla výše peněžité záruky určována soudcem zpravidla na základě nabídky obhájce, obviněného či jiné osoby. Po formální stránce nebylo o nabídce rozhodováno usnesením, ale soudce o stanovení výše záruky po jejím projednání učinil pouze záznam do spisu. Od 1. 1. 2012, kdy vstoupila v účinnost předmětná novela, je rozhodování o peněžité záruce rozděleno do dvou fází, kdy nejprve se samostatně posuzuje, zda je peněžítá záruka přípustná, a posléze se rozhoduje o ponechání osoby obviněného na svobodě či o jeho propuštění z vazby za současné peněžité¹⁵¹ záruky, jejíž hodnota a způsob složení se řídí předchozím rozhodnutím. Významnou změnou bylo i rozšíření § 73a TŘ o nový odstavec sedmý a osmý zákonem¹⁵² č. 181/2011 Sb., které upravují možnost za určitých podmínek použít záruku k uhrazení pohledávky poškozeného, jež vyplývá z odsuzujícího rozsudku jako náhrada poškozenému za majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu.

Jako ostatní opatření nahrazující vazbu je peněžítá záruka vyloučena u koluzní vazby dle § 67 písm. b) TŘ, ovšem zákon její užití omezuje i u vazebního důvodu dle § 67 písm. c), kdy v § 73a TŘ nalezneme vybrané trestné činy, u nichž nahrazení vazby peněžitou zárukou nepřipadá v úvahu.

V praxi často nabízí peněžitou záruku jiná osoba, zejména rodinní příslušníci nebo obchodní partneři a další osoby. S tímto způsobem složení peněžité záruky musí obviněný souhlasit¹⁵³ a osoba poskytující peněžitou záruku musí být soudem, v přípravném řízení státním zástupcem nebo soudem, poučena před jejím poskytnutím o podstatě obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby tak, aby osoba mohla složení peněžité záruky náležitě zvážit. Dále musí být obviněný i osoba poskytující peněžitou záruku poučeni o době trvání záruky, o důvodech, při kterých může záruka připadnout státu nebo být využita na zaplacení peněžitého trestu či nákladů řízení, nebo případně užita pro úhradu pohledávky

¹⁵¹ ŠÁMAL, Pavel. op. cit. str. 884

¹⁵² Dosavadní odstavec sedmý se označuje jako odstavec devátý.

¹⁵³ Nutný je výslovný souhlas obviněného, pouhý souhlas obhájce bez zřejmé vůle obviněného nepostačuje.

poškozeného.¹⁵⁴ Poučovací povinnost bývá nezřídka v praxi opomíjena či se osobám dostává pouze poučení formální. Problematiku poučovací povinnosti v rámci poskytování peněžité záruky řešil v roce 2016 také Ústavní soud¹⁵⁵. Nález jasně stanoví, že u institutu peněžité záruky je nutné sledovat nejen zájem obviněného na trestním stíhání na svobodě, ale i náležitě ochránit složitele takové záruky. Až řádné seznámení osoby s okolnostmi případu mu umožní odpovědně zvážit, zda zpravidla nemalou částku peněžních prostředků opravdu složí. Proto Ústavní soud v nálezu konstatuje: „*Ustanovení § 73a odst. 9 trestního řádu, zakotvující tuto poučovací povinnost soudu, nechápe přitom Ústavní soud jako pouhou obecnou poučovací klauzuli, jakou je např. ustanovení § 2 odst. 13 nebo § 46 trestního řádu, nýbrž jako procesní podmínku pro přijetí peněžité záruky ze strany soudu. Na posuzování jejího naplnění však Ústavní soud nenahlíží formalisticky. Pro dostatečnou ochranu majetku dotčené osoby postačí, bude-li nad veškerou pochybnost zřejmé, že tato soudem identifikovaná osoba byla předem dostatečně a prokazatelně zpravena o budoucím možném nakládání se složenou zárukou (např. podle § 71 odst. 2 nebo § 73a odst. 4 až 8 trestního řádu).*“ Pro ochranu majetku složitele peněžité záruky je nutné provést kvalifikované včasné poučení ve smyslu výše uvedeného, kdy absence či nedostatečné poučení nemůže jít osobě poskytující peněžitou zárukou k tíži a v takovém případě nemůže peněžitá záruka sloužit k úhradě peněžitého trestu či ostatních závazků.

¹⁵⁴ VÍTKOVÁ, Hedvika. op. cit.

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2787/15, ze dne 14. 6. 2016.

5 Formální vazební právo

Formálním vazebním právem označujeme normy, pomocí kterých se realizuje materiální vazební právo. Jde o právní úpravu, jež se vztahuje k samotnému procesu a lze ji označovat jako formální předpoklady vazby.¹⁵⁶ Následující kapitola tedy pojednává právě o procesněprávní úpravě institutu vazby.

5.1 Vybrané problémy formálního vazebního práva

Vzhledem k obsáhlosti tématu a v úvodu stanovenému cíli vystihnout konkrétní problémy právní úpravy vazby budou v následující pasáži popsány vybrané aspekty, které jsou pro formální vazební právo stěžejní a jejichž právní zakotvení bylo a je pro svůj specifický charakter předmětem odborných diskuzí.

5.1.1 Rozhodnutí o vazbě a jeho náležitosti

Rozhodnutím o vazbě se rozumí nejen rozhodnutí, jež soud učiní na počátku trestního stíhání, ale i další formy, které prostupují celým trestním řízením. Paragraf 74 odst. 1 určuje, co je považováno za rozhodnutí o vazbě a dále stanoví jako opravný prostředek proti těmto rozhodnutím stížnost. Rozhodnutí o vazbě ve smyslu ustanovení § 74 TŘ je realizováno vždy formou usnesení.¹⁵⁷

Zajímavou a významnou problematikou jsou náležitosti rozhodnutí o vazbě. Paragraf 68 TŘ stanoví, že rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno též skutkovými okolnostmi, což se váže nejenom k samotným důvodům vazby, ale i k samotné důvodnosti trestního stíhání. V § 73c jsou vyjmenovány zvláštní náležitosti rozhodnutí o vazbě, jehož výsledkem je ponechání obviněného ve vazbě. Ustanovení § 73c TŘ bylo do zákona vloženo novelou č. 459/2011 Sb., kdy cílem rozšíření právní úpravy bylo stanovení určitých minimálních požadavků na odůvodnění¹⁵⁸, a to vzhledem k intenzitě zásahu do práva obviněného na

¹⁵⁶ MANDÁK, Václav. 1975. op. cit. str. 72.

¹⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel. op. cit. str. 952.

¹⁵⁸ Nad rámec § 134 TŘ, jenž stanoví náležitosti obecné.

osobní svobodu. Náležitostmi, které trestní řád vyžaduje nad rámec obecných obsahových požadavků na usnesení, jsou:

- „skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán,
- konkrétní skutečnosti, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, popřípadě okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 a v § 72a odst. 3,
- důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením.“¹⁵⁹

Dále § 72a odst. 4 TŘ říká, že doba trvání vazby se počítá ode dne, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného. Otázkou však je, kde a v jaké podobě se má údaj o dni omezení svobody nalézat. K této otázce vydal Nejvyšší soud stanovisko¹⁶⁰, kde problematiku podrobně analyzuje. Do vydání předmětného stanoviska byla praxe soudů nejednotná a zmatečná. Konkrétně některé soudy ve výroku usnesení o vzetí obviněného do vazby uváděly datum a čas, odkdy se vazba započítává, některé tento údaj uváděly do odůvodnění usnesení a dokonce byly i soudy, které tento velmi důležitý údaj vůbec v usnesení neevidovaly. Zákon přesný postup neurčuje, proto Nejvyšší soud přistoupil k vydání stanoviska na podnět Nejvyššího státního zastupitelství a určil, že uvedení přesného údaje¹⁶¹, odkdy se vazba započítává, sice není povinnou náležitostí výroku usnesení o vzetí osoby do vazby, ale je nutné ho uvést alespoň v jeho odůvodnění. Pokud však údaj není obsažen ve výroku usnesení, není možné vyhotovit usnesení zjednodušené dle § 136 odst. 3 TŘ, jehož součástí není odůvodnění. Je nepochybné, že pro obviněného je z hlediska práva na obhajobu klíčové, aby v rozhodnutí byl výslovně okamžik, odkdy se vazba započítává, uveden. Důvodem je existence lhůt v rámci vazebního práva, po jejichž uplynutí může obviněný žádat o propuštění z vazby.¹⁶²

5.1.2 Vazební zasedání a právo být slyšen z pohledu vývoje právní úpravy

Dnes již základním a důležitým prvkem vazebního práva je vazební zasedání, které bylo jako institut trestního práva procesního do české právní úpravy vloženo novelou č. 495/2011

¹⁵⁹ Znění § 73c TŘ.

¹⁶⁰ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 302/2013 ze dne 13. března 2014.

¹⁶¹ Dne, hodiny a minuty.

¹⁶² Tamtéž.

Sb. Do účinnosti novely k 1. 1. 2012 byla Česká republika opakovaně kritizována odbornou veřejností¹⁶³ za absenci úpravy, která by zakotvila právo obviněného být slyšen při rozhodování o dalším trvání vazby, což vyvolávalo rozpor s článkem 5 odst. 4 EÚLP a čl. 8 odst. 2 LZPS.¹⁶⁴ Největším úskalím úpravy bylo právě rozhodování o dalším trvání vazby, o žádosti obviněného o propuštění z vazby a dále také rozhodování o stížnosti proti samotnému vzetí do vazby.¹⁶⁵

Osobní výslech byl dle původní úpravy garantován pouze v případě rozhodování o vzetí osoby zadržené či zatčené do vazby¹⁶⁶. Problémem úpravy bylo především znění § 242 odst. 2 TR¹⁶⁷, které vylučovalo přítomnost jiných osob na neveřejném zasedání než členů senátu a zapisovatele. Například v situaci, kdy o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání osoby ve vazbě rozhoduje v neveřejném zasedání senát, byla tedy přítomnost obviněného dle zákona vyloučena. Před přijetím úpravy vazebního zasedání se situaci opakovaně snažila napravit judikatura¹⁶⁸ Ústavního soudu. V následující pasáži bude pojednáno o judikatuře vztahující se k právní úpravě před novelizací, která byla nepochybně významným hybatelem a iniciátorem změny právní úpravy, jež byla do účinnosti novely zjevně v rozporu s čl. 5 odst. 4 EÚLP.

Hojně diskutovaným a do jisté míry průlomovým byl nálezn Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 573/02 ze dne 23. března 2004, který stanovuje: *„Právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení, v němž je přezkoumávána zákonnost dalšího trvání vazby, patří mezi základní institucionální záruky spravedlnosti řízení o pokračování či skončení omezení osobní svobody. Pokud v takovém řízení není umožněno slyšení obviněného, dochází v případě následného pokračování vazby k ústavně nepřijatelnému omezení svobody.“* Dále Ústavní soud v nálezu uvádí, že způsob, jak bude v praxi právo obviněného být slyšen realizován, je na uvážení obecných soudů, což v praxi dále vyvolávalo nejistotu. Navíc upozorňuje, že daný stav úpravy je protiprávní a měl by projít změnou.

¹⁶³ Viz např. KMEC, Jiří. K právu obviněného na výslech v řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. III., č. 10, str. 288 či REPÍK, Bohumil. Několik poznámek k řízení o vazbě, *Trestněprávní revue*, 2005, č. 2, str. 35

¹⁶⁴ HERCZEG, Jiří. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10, str. 16.

¹⁶⁵ KMEC, Jiří. K právu obviněného na výslech v řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. III., č. 10, str. 288.

¹⁶⁶ Dle § 69 odst. 5, § 77 odst. 2 TR.

¹⁶⁷ Společně s tehdejšími znění ustanovení § 240 TR, které připouští konání neveřejného zasedání ve vazebních věcech.

¹⁶⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 573/02 ze dne 23. 3. 2004 či nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005.

Dalším posunem byl nálezn Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005, který zrušil § 242 odst. 2 TŘ, neboť konstatoval, že k předmětnému ustanovení neexistuje ústavně konformní výklad. Právě § 242 odst. 2 byl dle názoru Ústavního soudu překážkou pro osobní slyšení obviněného při rozhodování o dalším trvání vazby.

Současná úprava po novelizaci nepochybně vyřešila předchozí rozpor s EÚLP a obviněnému je tak garantováno právo být slyšen, které je jedním ze základních atributů kontradiktorního procesu. Vazební zasedání je od 1. 1. 2012 v trestním řádu upraveno v § 73d a násl. Jeho účelem je umožnit obviněnému vyjádřit se a uvést skutečnosti, které svědčí pro jeho ponechání na svobodě či propuštění z vazby.¹⁶⁹

Dle § 73d odst. 1 TŘ koná-li se hlavní líčení či veřejné zasedání za přítomnosti obviněného, rozhodne soud, je-li to potřebné s ohledem na stanovené lhůty, i o vazbě obviněného. Z toho vyplývá, že se vazební zasedání nekoná, pokud se o vazbě rozhoduje v rámci hlavního líčení či veřejného zasedání, jehož se účastní i obviněný.

Odstavec druhý § 73d TŘ určuje, kdy je nařízení vazební zasedání obligatorní. Jedná se právě o situace, ve kterých je rozhodováno o vzetí do vazby mimo hlavní líčení či veřejné zasedání.

Důležitým aspektem pro aplikační praxi je však odstavec třetí předmětného ustanovení, který stanoví: „V jiných případech než uvedených v odstavcích 1 a 2 se rozhoduje ve vazebním zasedání, jestliže o to obviněný výslovně požádá, nebo soud a v přípravném řízení soudce považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Vazební zasedání však není třeba konat, i když o jeho konání obviněný výslovně požádal, jestliže

- a) obviněný se jej následně odmítl zúčastnit,
- b) obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě,
- c) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo
- d) obviněný se propouští z vazby.“

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel. op. cit. str. 927.

Pokud se nejedná o případ, kdy je postupováno dle odstavce prvního či druhého § 73d, je vazební zasedání povinně konáno v případě, že o to obviněný výslovně požádá nebo pokud to soud považuje za potřebné, a to i bez žádosti obviněného. Avšak zákon připouští, aby i přes výslovnou žádost vazební zasedání ve výše uvedených případech¹⁷⁰ nebylo nařizováno.

V praxi stále občas dochází k upření práva osoby ve vazbě na slyšení před soudem, proto je důležitá ustálená judikatura českých soudů, která výklad ustanovení upřesnila a situaci napравuje. Například náleží¹⁷¹ Ústavního soudu z roku 2017 konstatuje: „Z ústavních principů a judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá právo obviněného být slyšen nejen při prvním rozhodování o vazbě, ale i průběžně při jejím prodlužování, a to v přiměřených časových intervalech, zvláště když o takové slyšení obviněný požádá. Obviněnému musí být umožněno v určitých časových intervalech být k trvání vazby slyšen bez ohledu na to, zda se tak děje v řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě či v řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby.“

5.1.3 Kontradiktorní proces ve světle omezení práva nahlížet do spisu

V současné době se v praxi lze setkat v rámci přípravného řízení s pro obhajobu velmi nepříjemnou situací, kdy se obviněný u vazebního zasedání sice může aktivně hájit, soud mu dává prostor být slyšen, ale jeho žádost o nahlédnutí do policejního spisu byla policejním orgánem či státním zástupcem zamítnuta¹⁷², tudíž se nemůže vyjádřit ke všem skutečnostem, které se nacházejí ve spise a kterými se řídí soud, jenž v tomto případě rozhoduje o vazbě.

Základním právem obviněného v trestním řízení je právo být slyšen, kdy obviněný má právo projevu k soudu; onen soud má však povinnost se s jeho vyjádřením v následném

¹⁷⁰ Např. to neumožňuje zdravotní stav.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3821/16 ze dne 16. 4. 2017.

¹⁷² Je-li již nařízeno vazební zasedání, je spis u soudu a o nahlédnutí do spisu obhájce proto bude žádat soud. V praxi je standardní postup v rámci přípravného řízení takový, že státní zástupce v návrhu na vzetí do vazby požádá soud, aby osoby oprávněné k nahlížení do spisu odkazoval na policejní orgán, který nahlížení do spisu realizuje v sídle policejního orgánu. Obviněnému mají být poskytnuty v přiměřeném rozsahu důkazy nebo další informace, které potřebuje ke své obhajobě. Je však na uvážení soudu, jak obviněného s předmětnými skutečnostmi seznámí, neboť přesný postup není trestním řádem stanoven (zpravidla soudce ústně reprodukuje návrh státního zástupce na vzetí do vazby). K tomu srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 239/04 ze dne 17. června 2004.

rozhodnutí vypořádat. Základním předpokladem pro plnou realizaci práva být slyšen je vědomí všech skutečností, které jsou mu kladeny za vinu, tedy možnost kvalifikovaného vyjádření na základě seznámení se s obsahem spisu.¹⁷³ Navíc má obviněný samozřejmě možnost realizovat právo být slyšen v různých formách, a to od práva nevypovídat až k uvedení nepravdivé výpovědi.¹⁷⁴ Ze zásady spravedlivého procesu vyplývá zásada kontradiktornosti a rovnosti zbraní, jenž jsou zakotveny v článku 6 Evropské úmluvy a jdou ruku v ruce s právem obviněného být slyšen. Z výše uvedeného vyplývá jednoznačná otázka: Má obviněný vždy možnost toto základní právo, jež vyplývá z požadavku tzv. kontradiktorního procesu, v plné míře využít?

Problémem v daném případě je právo policejního orgánu a státního zástupce odeprít ze závažných důvodů nahlížení do spisu v přípravném řízení dle § 65 odst. 2 TŘ, což v praxi znamená, že obviněný se nemůže v plném rozsahu vyjádřit ke všem skutečnostem, které jsou předloženy ve spisu soudci jako podklad k rozhodnutí o vazbě.¹⁷⁵ Za problematické dle mého názoru není nutné považovat existenci ustanovení § 65 odst. 2 TŘ, neboť při důsledném uplatnění principu proporcionality lze jeho použití v určitých případech ospravedlnit, ale problémem je skutečnost, že toto ustanovení nerozlišuje, zda je řízení vedeno vazebně, tedy s nejmarkantnějším zásahem do osobní svobody, či bez zajištění osoby vazbou.

Odeprít nahlížení do spisu může policejní orgán jen v omezeném časovém úseku, a to maximálně do momentu, kdy je obviněný v závěru vyšetřování upozorněn na možnost prostudovat spis.¹⁷⁶ Pro účely práce bude tato problematika vztažena na rozhodování o vazbě a právo obviněného na nahlédnutí do spisu.

Rozhodování o vazbě je přirozeně spojeno s velkým časovým tlakem a obhájce ani soud nemají příliš prostoru se s obsahem spisu detailně seznámit, ovšem v případě, kdy je

¹⁷³ JEŽEK, Vladimír. K nahlížení do spisů v přípravném řízení trestním při rozhodování soudu. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 3, str. 50.

¹⁷⁴ KANDALEC, Pavel. *Právo obviněného na nahlížení do spisu – časový a věcný rozsah* [online]. Brno: *Bulletin-advokacie.cz*, 30. 03. 2018 [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-obvineneho-na-nahlizeni-do-spisu-casovy-a-vecny-rozsah>

¹⁷⁵ Navíc pokud je obvinění z velké části založeno např. na odposleších, obhájce si ani nemůže zkontrolovat naprosto základní věc, a to, jestli ty byly řádně povoleny v souladu s požadavky trestního řádu. Pojistkou by v takovém případě měl být soud, jenž o vazbě rozhoduje, ale ten může rozhodnout o vzetí do vazby i na základě skutečností, které nepůjdou použít jako důkaz v řízení před soudem, tedy pokud má soud zpravidla jen pár hodin na prostudování někdy velmi obsáhlých spisů, nemusí na formální stránku opatření těchto důkazů brát takový zřetel, když počítá, že tato stránka věci bude řešena až v řízení před soudem, jenž rozhoduje o vině a trestu.

¹⁷⁶ KANDALEC, Pavel. *Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení*. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 3, str. 32.

obhajobě nahlížení do spisu odepřeno (bez odůvodnění, což trestní řád v § 65 odst. 2 připouští) a ta má k dispozici např. pouze usnesení o zahájení trestního stíhání a návrh státního zástupce na vzetí do vazby (jenž ale může být podán na samém konci lhůty stanovené pro předání obviněného soudu k rozhodnutí o vazbě, takže obhájce ho také může obdržet jen pár hodin před zahájením vazebního zasedání), je dle mého mínění nemožné uplatnit právo na obhajobu a s tím související právo být slyšen v plné míře, což je nepřijatelným omezením požadavku na kontradiktorní proces a porušením čl. 6 Evropské úmluvy. Shodný názor uvádí i Kandalec¹⁷⁷ a navíc doplňuje: „*Soudce rozhoduje na základě znalosti spisu předloženého mu státním zástupcem, objemný spis leží honosně před soudcem na stole, avšak obviněný ani jeho obhájce do něj nahlédnout nesmí. V tuto chvíli tento proces, myšleno toliko tento vazební proces, postrádá veškeré záruky kontradiktornosti řízení.*“

Ústavní soud ve své, dnes již ustálené judikatuře, opakovaně vyjadřoval k přípustnosti odepřít nahlížení do spisu. Zejména v nálezu¹⁷⁸ z roku 2004 tuto praktiku hodnotí jako souladnou s článkem 6 Evropské úmluvy. V judikátu Ústavní soud argumentuje, že zásady kontradiktornosti a rovnosti zbraní, jenž jsou vyvozeny ze zásady spravedlivého procesu, jsou zásadami velkého významu, nejsou však jedinými v rámci trestního procesu a v určitých případech může docházet ke kolizi s ostatními principy, jako např. se zásadou vyhledávací či se zásadou hospodárnosti. Při omezení těchto zásad je nutné dbát na požadavek proporcionality a dle Ústavního soudu je přirozené a legitimní, že zásada kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní se neuplatňuje ve všech fázích trestního řízení a všech úkonech ve stejné míře a intenzitě, může tedy dojít přechodně k jejich omezení. Jejich plné uplatnění lze očekávat až v hlavním líčení, případně ve veřejném zasedání, kde je rozhodováno o meritu věci. Naopak dle názoru Ústavního soudu v přípravném řízení nejsou podmínky pro plnou realizaci těchto zásad a jejich důsledné a všeobecné uplatnění by vedlo k zmaření zájmu státu na efektivitě a účelu trestního stíhání. Možnost omezení práva nahlížet do spisu, která je dána § 65 odst. 2 TŘ, funguje jako opatření, jež má za cíl zejména na začátku vyšetřování ochránit důkazní prameny před jejich znehodnocením, zničením či před dalšími případnými zásahy. V ohrožení dle Ústavního soudu jsou v této fázi řízení i některé další zájmy, jako např. bezpečnost svědků či citlivé osobní údaje nezúčastněných osob. Dále soud konstatuje, že odepření možnosti nahlédnout do spisu je

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 239/2004 ze dne 17. června 2004.

účelné zvláště pečlivě zvažovat v případech závažné formy kriminality, jako je např. organizovaná trestná činnost s mezinárodním přesahem.¹⁷⁹

K danému problému se vztahuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, která již dlouhodobě tuto agendu vyřizuje celkem jednoznačně, a to ve prospěch obhajoby. Odrazovým můstkem je nepochybně rozhodnutí ve věci *Lamy proti Belgii* z roku 1989, kde soud konstatuje, že přístup do spisu v takto důležité fázi trestního procesu, jako je rozhodování o vazbě, je nezbytným předpokladem pro efektivní obhajobu a je tedy nezbytné přístup do spisu umožnit. V judikatuře Evropského soud pro lidská práva najdeme řadu dalších rozhodnutí, které v duchu výše uvedeného problematiku nahlížení do spisu dále rozvíjejí.¹⁸⁰

V otázce rozsahu odmítnutí nahlížení spisu se Ústavní soud v judikátu z roku 2013¹⁸¹ vyjádřil následovně: „*Nevyhnutelnou podmínkou ústavní konformity rozhodování o vazbě je dodržení principu kontradiktornosti řízení. Tento princip se projevuje dvěma způsoby. Povinností orgánů činných ve vazebním řízení je předestřít obviněnému všechna konkrétní skutková zjištění opodstatňující důvodnost vazby. Zároveň musí být obviněnému a jeho obhájci umožněno vyjadřovat se ke všem provedeným šetřením a případným provedeným důkazům, skutková tvrzení a důkazy zpochybňovat a vyvracet je protitvrzeními a případnými protidůkazy obdobně, jako je tomu u hlavního líčení.*“

V určitých případech praxi to vypadá tak, že soud má k dispozici celý spis a na základě všech skutečností v něm posuzuje existenci některého z vazebních důvodů a důvodnost trestního stíhání, ovšem obviněný má u vazebního zasedání k dispozici zpravidla pouze malou část spisu, kterou mu policejní orgán či státní zástupce na žádost zpřístupní pro umožnění se vyjádřit ke skutečnostem, o které opírá návrh na vzetí do vazby či další trvání vazby. Daný postup, kdy spis jako celek je zneprístupněn obhajobě a orgán umožní nahlédnout pouze do části, o kterou se opírá návrh státního zástupce na vazbu, však v § 65 TŘ není výslovně uveden a je dovozován z judikatury.

O odepření práva nahlížet do spisu v přípravném řízení rozhoduje policejní orgán nebo státní zástupce, kdy v případě rozhodování policejního orgánu státní zástupce dle § 65 TŘ má důvodnost odepření práva nahlížet do spisu urychleně přezkoumat. Rozhodnutí státního

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Nikolova proti Bulharsku* ze dne 25. 3. 1999, *Lietzow proti Německu* ze dne 13. 2. 2001 či *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009.

¹⁸¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 2208/13, ze dne 11. 12. 2013.

zástupce žádnému kontrolnímu mechanismu nepodléhá. To znamená, že do tohoto rozhodování nevstupuje nezávislý soud a jedná se o projev silného postavení státního zástupce v přípravném řízení. Jen státní zástupce posuzuje, které skutečnosti ze spisu musí obviněnému k obhajobě poskytnout a obviněný nemá žádnou možnost si rozsah ověřit. Vzhledem k tomu, že se zde jedná o naprosto základní právo obviněného v trestním řízení, o právo na obhajobu, není zde vhodná zákonná konstrukce, neboť ta v současné době připouští libovůli státního zástupce a nerozlišuje v problematice nahlížení do spisu stíhání vedené vazebně od nevazebního.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu však jasně stanoví, že kontradiktornost procesu a s ní spojený požadavek rovnosti zbraní není zaručen, pokud je obhajobě odepřen přístup k těm informacím ve spisu, jež jsou nezbytně nutné k účinnému zpochybnění zákonnosti uvalení a trvání vazby. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva byla již reflektována do právní úpravy Německa i Polska, ovšem Česká republika se s problematikou zatím dostatečně nevypořádala. Otázkou zůstává, jak současnou nepříznivou situaci vyřešit *de lege ferenda*. Nabízí se několik variant řešení, kdy každá má své pozitivní i negativní aspekty. Primárně by do § 65 TŘ měla být promítnuta judikatura, a sice požadavek, aby státní zástupce, případně policejní orgán, vždy zpřístupnil pro obhajobu obviněného esenciální část spisu dle výše uvedeného principu. Určitou variantou řešení by bylo zahrnutí soudu do rozhodování o odepření práva nahlížet do spisu, který by v tomto procesu fungoval jako garance zákonnosti, kdy soud by mohl rozhodnout o povinném zpřístupnění spisu v přesně stanoveném rozsahu. Druhou variantou by mohlo být omezení rozsahu spisu předkládaného soudu rozhodujícím o vazbě tak, aby ten rozhodoval o vazbě pouze na základě dokumentů a skutečností, které má k dispozici i obviněný. Osobně se přikláním k variantě zapojení soudu jako kontrolního mechanismu.

6 Náhrada za škodu a nemajetkovou újmu

Velmi zajímavou a specifickou oblastí je odškodňování za vazbu, jenž upravuje zákon¹⁸² o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „OdpŠk“), a to ve dvou rovinách, což vyplývá ze specifik vazby v trestním řízení. Zákon rozlišuje mezi obecnou úpravou dle § 8 v případě vzniku škody a nemajetkové újmy nezákonným rozhodnutím a úpravou speciální pro vazbu v § 9, která reaguje na situace, kdy přestože vazba byla uvalena v souladu se zákonem, může osobě, na níž byla vazba vykonána, vzniknout nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy, a to pokud bylo trestní stíhání zastaveno, poškozený byl obžaloby zproštěn nebo věc byla postoupena jinému orgánu. Zároveň je nutné podotknout, že v případě zbavení osobní svobody bez vazebního rozhodnutí by bylo postupováno dle § 13 OdpŠk, neboť jde o nesprávný úřední postup.¹⁸³

Zvláštní úprava § 9 OdpŠk reflektuje případy, kdy i přes zákonný způsob zajištění vazbou nebyla soudem v trestním řízení shledána vina osoby¹⁸⁴, která vazbu vykonala. Jedná se tedy o úpravu bez návaznosti na existenci nezákonného rozhodnutí. Naopak § 8 OdpŠk bude aplikován na situace, kdy vazba nebyla na osobě vykonána v souladu se zákonem a rozhodnutí o vazbě bylo příslušným orgánem z důvodu nezákonnosti změněno či zrušeno.

Úprava náhrady škody způsobené rozhodnutím o vazbě dle § 9 OdpŠk a násl. se od obecné úpravy liší kromě výše uvedeného i odlišnou úpravou promlčecí lhůty, a to v otázce její délky a počátku běhu. Skutečnost, že jde o úpravu speciální k obecné úpravě dle § 8 OdpŠk, vyzdvihla i novelizace provedená zákonem č. 160/2006 Sb., jež do dikce ustanovení odstavce prvního § 9 OdpŠk vložila slovo „také“, z čehož jasně vyplývá, že nebylo-li rozhodnutí pro nezákonnost změněno či zrušeno, postupuje se v otázce náhrady škody a nemajetkové újmy dle § 9 OdpŠk. Toto ustanovení je nutné vykládat v souladu s § 12 OdpŠk, který stanoví, kdy dochází k vyloučení vzniku nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy.¹⁸⁵

¹⁸² Zákon č. 82/1998 Sb.

¹⁸³ IŠTVÁNEK, František. 2017. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem: komentář. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-521-5. str. 99-105.

¹⁸⁴ Za skutek, pro který byla zajištěna vazbou.

¹⁸⁵ VOJTEK, Petr. 2012. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-427-8, str. 119.

Základem pro danou právní úpravu je nepochybně **článek 5 EÚLP**, konkrétně v případě vazby čl. 5 odst. 1 písm. c), jenž stanoví právo každého na svobodu a osobní bezpečnost, kdy nikdo nesmí být zbaven osobní svobody vyjma zákonem stanovených případů, kam mimo jiné spadá i vazba. V odstavci pátém předmětného článku je dále stanoveno, že: „Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“ Jedná se o ustanovení přímo použitelné a jeho důležitým atributem je určení právního základu pro odškodňování¹⁸⁶ **majetkové i nemajetkové újmy**¹⁸⁷. Článek 5 EÚLP je bezprostředně aplikovatelným ustanovením s aplikační předností před zákonnou úpravou ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR a odškodnění lze poskytnout na základě přímé aplikace odstavce pátého, bez omezení národní úpravou. Ovšem je velmi důležité upozornit, že podmínkou uplatnění odst. 5 čl. 5 EÚLP je skutečnost, že osoba byla zbavena svobody v rozporu s odstavcem 1, 2, 3 nebo 4 EÚLP, což vyplývá souladně z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3916/2008 a judikatury Evropského soudu pro lidská práva.¹⁸⁸

V současné právní úpravě České republiky je však odpovědnost státu za újmu vzniklou osobě, jenž byla zajištěna vazbou, ve zvláštních případech širší. Jedná se o situace, kdy zákonné zbavení svobody je vnitrostátní úpravou v určitém okamžiku nahlíženo naopak jako na nezákonný zásah, což je právě případ § 9 OdpŠk, tedy institutu práva státu, který lze posuzovat jako nadstavbový oproti základní úpravě článku 5 EÚLP¹⁸⁹. Jde tedy o případy, kdy k vazbě a rozhodnutí o ní nemělo vůbec dojít a i v těchto případech je nutné konstatovat, že takovým rozhodnutím o vazbě byl porušen článek 5 odst. 1 EÚLP.¹⁹⁰

Podmínky pro založení odpovědnosti jsou realizovány, pokud osobě vznikla škoda či nemajetková újma v kauzálním nexu s vazbou, kterou osobně vykonala. Významnou

¹⁸⁶ K tomu např. nález Ústavního soudu II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008, kde se stanoví: „V případě neoprávněného omezení osobní svobody vyplývá nárok na odškodnění materiální škody i nemateriální újmy přímo z čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to bez ohledu na to, zda v okamžiku vzniku nároku domácí právní řád nárok na náhradu za nemateriální újmu specificky upravoval.“

¹⁸⁷ Ačkoliv čl. 36 odst. 4 LZPS odkazuje na nutnost stanovení zákonných podmínek pro čl. 36 odst. 3 LZPS.

¹⁸⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Wassink proti Nizozemí* ze dne 26. 4. 1990.

¹⁸⁹ IŠTVÁNEK, František. 2017. op. cit. str. 103.

¹⁹⁰ Odškodnění za vykonanou vazbu nenáleží pravomocně odsouzenému pachateli, který byl vzat do vazby pro skutek, který zajištění vazbou umožňoval, ale posléze byl odsouzen za skutek, který vazbu nepřipouštěl. V takovém případě nebudou splněny podmínky pro aplikaci § 9 OdpŠk, neboť rozhodnutí o vazbě nebylo pro nezákonnost zrušeno, změněno nebo jeho nezákonná povaha nebyla jinak konstatována. Pokud se stát rozhodl odškodňovat újmu v širším rozsahu, kdy původně zákonné rozhodnutí je posléze považováno národní úpravou za nezákonné, podklad pro přiznání takové náhrady je nutné hledat v konkrétním ustanovení, který toto právo přiznává. Díkce § 9 OdpŠk jasně míří na odškodnění těch obviněných, kteří nebyli shledáni vinnými. V opačném případě by se jednalo o příliš extenzivní výklad. K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3171/2014 ze dne 18. února 2015.

okolností české právní úpravy je zakotvení odškodňování nemajetkové újmy do zákona novelou č. 160/2006 Sb., kdy podrobnosti rozsahu odškodnění stanoví § 31a OdpŠk. Do nabytí účinnosti předmětné novely stát odškodní osobu za vykonanou vazbu na základě přímé aplikace článku 5 EÚLP, jak bylo výše rozebráno. Od účinnosti novely k 26. 4. 2006 stát kompenzuje nemajetkovou újmu dle § 1 odst. 3 a § 31a OdpŠk, kdy při stanovení výše zadostiučinění se přihlíží k závažnosti vzniklé újmy a konkrétním okolnostem případu.

Poškozený má právo na náhradu skutečné škody, tedy nákladů na obhajobu a nákladů řízení, dále i na ušlý zisk a také náhradu nemajetkové újmy, pokud vznikla. Pod pojmem majetková újma rozumíme skutečně vzniklou škodu a ušlý zisk, kdy tyto kategorie na sobě nejsou závislé. V § 30 OdpŠk je stanoveno, že náhrada ušlého zisku je poskytována v prokázané výši. Pokud ji však nelze určit, náleží poškozenému za každý započatý den vazby náhrada ušlého zisku ve výši 170 Kč.

Nemajetková újma se nahrazuje v penězích subsidiárně, tedy pokud ji nebylo možno nahradit jinými prostředky a samotné konstatování porušení práva není dostačující. Alternativní prostředky náhrady zákon v § 31a OdpŠk nespécifikuje.

Při posuzování prostředků, jenž mohou nemajetkovou újmu dostatečně, vhodně a účinně kompenzovat, je nutné, aby soud zvážil, zda konstatování porušení práva primárně jako satisfakce v daném případě nepostačí. Pokud soud tuto formu náhrady jako postačující nevyhodnotí, přistupuje k zvážení, zda existují jiné prostředky¹⁹¹, které by mohly vhodnou satisfakci poskytnout. Náhrada nemajetkové újmy formou peněžitého odškodnění přichází tedy v úvahu u závažné nemajetkové újmy, a to pokud byly splněny dvě podmínky, a sice že náhrada nemohla být poskytnuta formou prostředků alternativních a konstatování porušení práva nebylo samo o sobě prostředkem dostatečným.¹⁹²

Jedním z celé škály prostředků náhrady nemajetkové újmy je i zadostiučinění započtením doby nezákonné vazby na trest odnětí svobody, kterému se věnuje rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁹³ z roku 2015. Soud v předmětném rozhodnutí konstatuje, že započtení doby strávené ve vazbě do trestu odnětí svobody dle § 92 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, je možné použít jako výše uvedený prostředek satisfakce. V daném případě však soud upozorňuje, že šlo o restrikcii kvalitativně stejnou, neboť podmínky vazby jsou srovnatelné s podmínkami ve výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou. Z toho vyplývá, že by měl

¹⁹¹ Omluva, zmírnění uloženého trestu a další.

¹⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1684/2010 ze dne 29. června 2011.

¹⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2486/2013 ze dne 14. července 2015.

soud vždy v konkrétním případě zvážit, jaké byly podmínky výkonu vazby a srovnat je s podmínkami výkonu trestu. Je nepochybné, že např. u koluzní vazby může vzniknout jejím přísnějším režimem újma výraznější. To však platí i u ostatních důvodů vazby, neboť posouzení bude vždy individuální a bude záležet, co konkrétně poškozený bude namítat. Nutné je sledovat i období, kdy vazba byla na osobu uvalena, neboť poškozenému mohla vzniknout omezením na svobodě újma právě tím, že byl v předmětnou dobu zajištěn nezákonnou vazbou a zmeškal např. důležité obchodní jednání či rodinnou událost.¹⁹⁴

V otázce náhrady nemajetkové újmy v penězích je velmi zajímavé výkladové stanovisko Nejvyššího soudu ČR¹⁹⁵, v němž soud naznačuje výkladová pravidla pro odškodňování nemajetkové újmy. Soud ve stanovisku přihlédl k rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva a standardům odškodňování nemajetkové újmy v ostatních evropských zemích a stanovil rozmezí 500,- Kč až 1.500,- Kč za jeden den trvání vazby, v němž by se měla výše poskytnutého zadostiučinění pohybovat. Zároveň ale zdůrazňuje, že jde o rozmezí pouze orientační a vždy je na úvaze soudu, jakou konkrétní výši přizná vzhledem k okolnostem případu. Dále Nejvyšší soud ČR doplňuje: *„Navíc je třeba přihlédnout k dalším individuálním okolnostem jednotlivého případu, jakými mohou být životní podmínky ve vazební věznici, možnost kontaktu poškozené osoby s rodinnými příslušníky a s okolím, s tím související porušení práva na rodinný život atd. Popřípadě je třeba zabývat se též dopadem uvalení vazby do profesního života jedince, do jeho společenské pověsti a cti; v tomto ohledu může být popřípadě relevantní i skutečnost, že informace o zatčení a vzetí do vazby a za jakých okolností byla šířena.“*¹⁹⁶ Odlišnou a samostatně posuzovanou otázkou zůstává vzniklá újma na zdraví, která nastala v důsledku protiprávní vazby. Takový nárok a jeho důvodnost je hodnocen a posuzován dle norem občanského práva, jenž upravují náhradu újmy na zdraví.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu k otázce odškodnění za výkon vazby sp. zn. 30 Cdo 2357/2010 ze dne 11. 1. 2012.

¹⁹⁶ Tamtéž.

Níže přiložená tabulka ilustruje, kolik žádostí o odškodnění obdrželo Ministerstvo spravedlnosti v roce 2014 a jak je vyřídilo.

Důvod nároku	Vyřízeno celkem	Vyhověno zcela	Vyhověno zčásti	Nevyhověno
Vazba	98	3	41	54
Průtahy v řízení	1718	44	579	1095

Tabulka č. 3: Přehled vyřizování agendy odboru odškodňování za rok 2014

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů Ministerstva spravedlnosti, Dostupné z:
<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=344457>

7 Problémy související s výkonem vazby

Vazba představuje institut, jenž se řadí společně se zdržením a zatčením k nejintenzivnějším zásahům do základních práv osoby obviněného. Obsahem vazby je omezení osobní svobody v souladu s ústavně akceptovatelnými důvody, jehož cílem je zabránit zmaření či ztížení účelu trestního procesu.¹⁹⁷ Při zajištění obviněného vazbou dochází ke střetu práva obviněného na osobní svobodu s požadavky státu za řádné zjištění věci bez nepřípustných zásahů obviněného a na ochraně společnosti před další trestnou činností. Samozřejmě má vazba pro obviněného dalekosáhlejší důsledky než pouhé omezení osobní svobody, ale vzhledem se svému charakteru dopadá výrazně i na psychiku, rodinné a pracovní poměry obviněného. Vazba představuje pro obviněného prostředek zpravidla nečekaný, obviněný nemá představu o její faktické délce a také režim vazby je dle mého názoru přísnější, než režim odsouzeného ve výkonu trestu.¹⁹⁸ Z odborné literatury i praxe jednoznačně vychází, že vazba je pro obviněného mnohem závažnějším zásahem do osobní integrity než trest odnětí svobody.¹⁹⁹

Výkon vazby je upraven zákonem č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby a prováděcí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. Předmětná vyhláška prošla již několika novelizacemi a za zmínku stojí především poslední²⁰⁰ ze srpna 2017, kdy se očekávalo vyřešení některých problematických aspektů, jenž vyvstávaly při výkonu vazby v praxi. Novelizace nenapravila dostatečně problém právní úpravy v otázce styku s advokátem, jenž ho zastupuje v jiné věci a dala tak opět prostor k různým přístupům napříč věznicemi a k omezení práva na právní pomoc.

Přínosem vyhlášky budiž zakotvení minimální ubytovací plochy 3 m² na jednoho obviněného a dále také povinnost věznic v případě přijetí osoby do vazby a jeho přemístění na dobu delší 7 dní bezodkladně informovat opatrovníka, jde-li o obviněného s omezenou svéprávností, sociálního kurátora příslušného podle místa bydliště obviněného, a pokud jde o mladistvého obviněného, dát informaci jeho zákonnému zástupci nebo opatrovníkovi

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010.

¹⁹⁸ Odsouzený tráví více času mimo celu, má snazší přístup k zaměstnání, není vystaven omezením koluzní vazby a další.

¹⁹⁹ MATOUŠKOVÁ, Ingrid, 2013. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0, s. 149.

²⁰⁰ Vyhláška č. 280/2017 Sb.

a příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.²⁰¹ Z výše uvedeného vyplývá, že do přijetí této novelizace řádu výkonu vazby neexistoval systém předávání informací mezi Vězeňskou službou ČR a institucemi či osobami, které mají povinnost se o výše uvedené osoby starat. Představa, jakým způsobem mohly doposud uplatňovat svá práva takto zranitelné osoby, aniž by se o jejich zajištění vazbou dozvěděly instituce či osoby, které na ně mají povinnost dohlížet, je jistě mimo optimální stav právní úpravy ve vyspělém právním státě.²⁰²

7.1 Kritika podmínek vazby v českých vazebních věznicích

Podmínky, za nichž je v České republice vykonávána vazba, byly v posledních letech předmětem diskuzí a kritiky ze strany obviněných, obhájců, ale i různých institucí²⁰³. Je nutné říci, že postupně opravdu dochází k dílčím změnám a dnes již lze říci, že české vazební vězeňství si osvojuje humánnější prostředky. V roce 2013 z iniciativy Ministerstva spravedlnosti došlo k započatí postupných rekonstrukcí, kdy největší změnou prošlo nejen oddělení vazby se zmírněným režimem, ale i ostatní cely.²⁰⁴

Předmětné zvýšení investic do vybavení věznic souvisí se snížením počtů vězňů po novoroční amnestii v roce 2013, což vyvolalo dočasné snížení nákladů na provoz²⁰⁵ a alespoň po určitý čas se věznice nemusely potýkat s předimenzovaností. Dalším faktorem, který započal proces humanizace výkonu vazby, byla jistě i kauza Davida Ratha, který podmínky v české vazbě označil za „novodobou torturu“ a problematika podmínek osob ve vazbě byla pro veřejnost, média i politické představitele aktuální a hojně diskutovaná.

Dle mého názoru, který se opírá i o poznatky z exkurze ve Vazební věznici Liberec, je stále markantní rozdíl mezi podmínkami osob ve vazbě a ve výkonu trestu, a to zejména

²⁰¹ § 57 odst. 3 řádu výkonu vazby

²⁰² VÁLOVÁ, Irena. *Novela vazebního řádu je v rozporu s Ústavou a Úmluvou: Ministerstvo opět neřeší právní pomoc a spravedlivý proces* [online]. Praha: Ceska-justice.cz, 11. 5. 2017 [cit. 4. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/05/novela-vazebniho-radu-je-v-rozporu-s-ustavou-a-umluvou-ministerstvo-opet-neresi-pravni-pomoc-a-spravedlivy-proces/>

²⁰³ Na problematiku opakovaně upozorňoval úřad veřejného ochránce práv, Český helsinský výbor či Výbor CPT.

²⁰⁴ KÖNIGSMARKOVÁ, Anna. *České věznice projdou rekonstrukcí, zmírní podmínky pro výkon vazby* [online]. Praha: Rozhlas.cz, 21. 10. 2013 [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/denik/_zprava/ceske-veznice-projdou-rekonstrukci-zmirni-podminky-pro-vykon-vazby--1271343

²⁰⁵ Dle tehdejšího náměstka ministra spravedlnosti Daniel Volák amnestie přinesla Vězeňské službě ČR úsporu zhruba 180 milionů, což uvedl v pořadu České televize Události, Komentáře dne 14. května 2013.

s přihlédnutím k faktu, že jistě není možné, aby osoby, o jejichž vině nebylo rozhodnuto, byly drženy na malém prostoru, s minimem aktivit mimo celu a s možností vycházky po malém betonovém dvoře, pokud nejsou zařazeny do zmírněného režimu vazby. Dále se domnívám, že sprchování v teplé vodě dvakrát týdně není dostačující a obvinění by měli mít umyvadlo s teplou tekoucí vodou²⁰⁶ na cele a přístup do sprchy alespoň třikrát týdně.

7.2 Návštěvy obviněných a styk s dětmi

Samostatnou kategorií jsou návštěvy, které obviněný může přijímat pouze jednou za 2 týdny v omezeném počtu 4 osob na dobu 90 minut. Do limitu osob se přitom započítávají i nezletilé děti, což může být pro některé obviněné velmi nepříznivým faktorem. Umožnění častějšího styku s dětmi obviněného je z mého pohledu oblastí, která by zasloužila citlivější právní úpravu. V dnešní době, kdy zákon umožňuje výkon trestu odnětí svobody matek i s dětmi, by bylo nepochybně vhodné zejména u matek malých dětí *de lege ferenda* povolit častější návštěvy, a to v místnosti tomu uzpůsobené²⁰⁷, tak jak tomu je zpravidla v návštěvních místnostech pro odsouzené²⁰⁸ při styku s dětmi. Dle Koncepce vězeňství do roku 2025 se do budoucna má zvážit, zda nemá být realizováno určité koncepční řešení vazebně stíhaných těhotných žen či žen s novorozenci, neboť tato problematika v dnešní době není vůbec upravena.

7.3 Režim vazby se zmírněným režimem

Velmi vítanou změnou²⁰⁹ s účinností od 1. 1. 2014 bylo zakotvení vazby s tzv. zmírněným režimem jako institutu, který má být primárně využit²¹⁰ a dle současné dikce § 8 ZVV „se obviněný umísťuje do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem, pokud tím nebude

²⁰⁶ § 14 řádu výkonu vazby stanoví pouze povinnost umístění umyvadla s tekoucí vodou na celu, v praxi to většinou znamená pouze vodu studenou

²⁰⁷ Např. s hracím kobercem či improvizovaným dětským koutkem.

²⁰⁸ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv 2016*. Brno: Veřejný ochránce práv [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf, str. 50.

²⁰⁹ Novelizaci přinesl zákon č. 267/2013 Sb., který do zákona o výkonu vazby přinesl pro obviněného některé nové instituty, jenž zlepšují podmínky výkonu vazby, např. možnost povolení návštěvy bez sluchové, popřípadě i zrakové kontroly.

²¹⁰ Pokud tomu nebrání zákonné podmínky, nebude zmařen účel vazby či tomu nebude bránit agresivní chování obviněného.

ohrožen účel vazby nebo nebrání-li tomu jiné okolnosti“. Původní znění pouze stanovilo možnost takového postupu, což pramenilo dle mého názoru i ze stavu vazebních věznic a vybavení cel určených pro vazbu, kdy větší rekonstrukce v českých vazebních věznicích probíhaly právě od roku 2014 až dodnes.

Oddělení zmírněného režimu vazby je pro obviněné úlevou od standardního celového systému, kde obvinění tráví většinu času uzavření v cele. V celách určených pro zmírněný režim vazby je umožněn průchod mezi celami, pohyb po chodbách, častější přístup do kulturní místnosti a další výhody.

Problém je ovšem samotná možnost obviněných se do zmírněného režimu dostat, neboť zákon stanoví podmínky, pro které volnější formu výkonu vazby nelze přiznat. Velmi nepříznivá je situace osob v koluzní vazbě, které dle § 7 ZVV nelze umístit do cel s ostatními obviněnými, to znamená, že cela uzpůsobená pro zmírněný režim, která je průchozí a obvinění mají možnost se vzájemně potkat, těmto osobám nemůže být poskytnuta.

V praxi to znamená, že osoba zajištěna koluzní vazbou je na cele držena samostatně a nachází se prakticky celý den ve stísněné cele pouze se základním vybavením, bez možnosti styku s ostatními vězni či bez možnosti trávit více času mimo celu. Dále je problém i samotný vzhled cely; tyto standardní cely v některých věznicích neprošly rekonstrukcí, jako tomu bylo u cel určených pro zmírněný režim vazby. Například ve Vazební věznici Liberec lze některé vazební cely se starým železným nábytkem stále vidět, ale i tyto cely mají projít renovací. S tím souvisí i problém rozdílnosti podmínek napříč věznicemi, kdy vybavení a vzhled cel je v některých vazebních věznicích reálně na vyšší úrovni.

Z hlediska právní úpravy *de lege ferenda* by měla být dána osobám, u nichž je shledána koluzní vazba, možnost požádat o umístění do samostatné cely, která bude mít vybavení srovnatelné s celou určenou pro zmírněný režim vazby. To znamená, že by se jednalo např. o celu větší, s prostorem pro samoobsluhu či o celu již vybavenou televizí. Orgán Vězeňské služby by o přemístění do cely rozhodoval individuálně dle chování obviněného a okolností případu.

7.4 Zdravotní péče ve věznicích a s ní spojené problémy

Již mnoho let je v odborných kruzích diskutována potřeba reformy systému zdravotní péče ve věznicích, která i přes apel různých institucí nepřichází a poskytování zdravotních služeb v rámci vězeňství tak zůstává daleko za standardem ostatních vyspělých zemí. Zejména je nutné vyzdvihnout úsilí veřejné ochránkyně práv, která se v rámci expertní skupiny Ministerstva spravedlnosti spolupodílela na návrhu potřebných změn.

Bohužel navrhované změny nebyly dosud převzaty do praxe a úroveň poskytované zdravotní péče v českých věznicích podléhá kritice Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Výbor CPT“)²¹¹. Naopak trendem, jenž je v souladu s doporučeními nejen Výboru CPT, ale i Světové zdravotnické organizace²¹², je přenesení břemena poskytování zdravotní péče ve věznicích na zdravotnictví civilní.²¹³ Dle názoru ochránkyně práv Aleny Šabatové je vězeňské zdravotnictví zcela nekonceptně a nevhodně řazeno pod Vězeňskou službu ČR, resp. Ministerstvo spravedlnosti, což pokládá za nesouladné se zákonem č. 2/1969 Sb., tzv. kompetenčním zákonem a mezinárodními standardy.²¹⁴ V praxi stávající systém vyvolává kontroverzní situace, kdy o stížnosti dle § 93 odst. 5 zákona o zdravotních službách rozhoduje zpravidla ředitel věznice, tedy osoba bez vzdělání v oboru medicíny, a navíc k vyřízení této stížnosti potřebuje nahlédnout do zdravotnické dokumentace, k čemuž je nutný souhlas pacienta. V momentě odepření souhlasu dochází ke znemožnění vyřízení takovéto stížnosti.²¹⁵

Koncepce rozvoje českého vězenství do roku 2015 počítala s převedením vězeňské zdravotní péče pod systém civilního zdravotnictví, ovšem tento předpoklad nebyl promítnut do praxe a zůstal pouze na papíře. Systém, který je doporučován Výborem CPT a který

²¹¹ Výbor CPT byl zřízen Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, která pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 1. 1. 1996.

²¹² WORLD HEALTH ORGANIZATION. Declaration on Prison Health as Part of Public Health [online]. Moscow: World Health Organization. [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/publications/pre-2005/moscow-declaration-on-prison-health-as-part-of-public-health>

²¹³ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva veřejné ochránkyně práv jako národního preventivního mechanismu*. Ochrana před špatným zacházením 2016. Brno: Veřejný ochránce práv [cit. 10. 4. 2018], Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/2016-DET-vyrocní-zprava.pdf, str. 10.

²¹⁴ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv 2016*. op. cit., str. 26.

²¹⁵ Tamtéž.

funguje v řadě evropských zemí²¹⁶, u nás v současné době nemá perspektivu zavedení, a to i s ohledem na usnesení vlády z roku 2015²¹⁷, které reagovalo na zprávu Výboru CTP o návštěvě ČR, kde vláda konstatovala, že transformace poskytování zdravotnické péče ve věznicích není plánována.

Koncepce vězeňství do roku 2025 v otázce samotného systému stanoví: „K učinění zásadního rozhodnutí o budoucím systémovém začlenění zdravotnické služby pro osoby ve věznicích, vazebních věznicích či ústavech pro výkon zabezpečovací detence je třeba provést aktuální analýzu možných variant²¹⁸, jejich výhod a nevýhod v prostředí České republiky, předpokládaných nákladů a přínosů, a to i z pohledu rozdílných způsobů financování této služby.“ Dále počítá s novými prvky, které by měly zvýšit úroveň poskytované zdravotní péče ve věznicích a pomohly by se zlepšením situace v praxi a s řešením dílčích problémů. Například se jedná o cíl:

- zvýšit investice do přístrojového a materiálního vybavení,
- uzavřít centrální smlouvy se všemi zdravotními pojišťovnami, nebo
- zajistit dostatečné prostory pro výkon zdravotnické služby při rozšiřování kapacit věznice či výstavbě nových věznic.²¹⁹

Osobně se domnívám, že problémem je už samotné obsazování pozic vězeňských lékařů, kdy tato pracovní pozice není příliš atraktivní, ani dobře finančně ohodnocená s ohledem na náročné podmínky²²⁰. Pokud nadále bude poskytování zdravotních služeb ve věznicích spadat pod Vězeňskou službu, nelze očekávat výraznou změnu v trendu úbytku lékařů ve vězenství a nedostatku uchazečů o poskytování služeb ve věznici. Významnou roli hraje i přeplněnost věznic a vysoký počet pacientů připadajících na jednoho lékaře.²²¹

Odpovědnost za špatnou situaci nese Ministerstvo spravedlnosti, které nedostatek lékařů přiznává a do budoucna bohužel počítá s dalším snižováním stavů, neboť ve věznicích

²¹⁶ Např. Francie nebo Norsko.

²¹⁷ Vyjádření vlády ČR ze dne 29. 7. 2015 ke Zprávě o návštěvě České republiky vykonané Výborem CPT ve dnech 1. až 10. dubna 2014.

²¹⁸ Variantami jsou: zachování stávajícího systému, vytvoření zdravotnické služby jako samostatné organizační jednotky, vytvoření zdravotnické služby jako samostatné organizační jednotky, vznik civilních pracovišť a smluvního zajištění péče, nebo všeobecná transformace.

²¹⁹ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. 2016. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR [cit. 3. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>, str. 67.

²²⁰ V praxi lékař často pracuje s vězni, kteří trpí duševními poruchami nebo závislostmi, což zvyšuje nároky na úroveň poskytování zdravotní péče.

²²¹ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv 2016*. op. cit., str. 18.

současně pracují převážně lékaři před odchodem do starobního důchodu. Řešením má být angažování absolventů medicíny, kteří se připravují na práci praktického lékaře, což vyvolalo vlnu kritiky ze strany České lékařské komory i Ministerstva zdravotnictví.²²² Koncepce vězeňství do roku 2025 počítá se zavedením povinné stáže ve zdravotnickém středisku Vězeňské služby pro absolventy Univerzity Obrany (případně nabídnout tuto stáž k dobrovolnému absolvování ostatním absolventům medicíny). Dále také plánuje zlepšit personální situaci např. zavedením jednorázového náborového příspěvku.²²³

Dle mého názoru zúžení okruhu absolventů, kteří by museli na povinnou stáž, je jistě uvažování správným směrem, plošné zavedení by mohlo vést k snížení zájmu o samotný obor praktického lékařství, jež se samo o sobě v současnosti potýká s nedostatkem lékařů zejména v menších obcích. Vítám také cíl zavést náborový příspěvek a celkově skutečnost, že vláda si je vědoma problému současné personální politiky v rámci vězeňského zdravotnictví.

7.5 Lékařská prohlídka a péče o zdraví obviněných

Při přijímání obviněného do vazby je nutné provést neprodleně, nejpozději do 4 dnů od nástupu, vstupní lékařskou prohlídku dle § 60 nařízení ministra spravedlnosti č. 4/2008 o poskytování zdravotní péče osobám ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem prohlídky je zjištění zdravotního stavu obviněného a dle nálezu stanovit případná opatření a léčebný plán. Anamnéza obviněného zahrnuje nejen komplexní posouzení zdravotního stavu, ale i informace o užívaných lécích, absolvovaných léčeních a další citlivé údaje.

Problematické momenty nastávají, pokud je u obviněného zjištěno nebo obviněný sám nahlásí vážné onemocnění, které vyžaduje dispenzární péči, intenzivní terapii nebo přijetí určitých specifických opatření. V takovém případě si lékař může se souhlasem obviněného vyžádat výpis ze zdravotnické dokumentace ze zdravotnického zařízení mimo věznici, kde byla obviněnému poskytována v minulosti zdravotní péče. Takový postup je vhodný, a pokud vězeň dá souhlas k poskytnutím dokumentace, může být účelně navázáno na

²²² RODRIGUEZ, Veronika. *Ve věznicích chybí lékaři. Ať tam chodí na povinnou praxi absolventi medicíny, navrhuje ministerstvo* [online]. Praha: Ihned.cz, 11. 8. 2015 [cit. 24. 4. 2018]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-64442380-ve-veznicich-chybi-lekari-at-tam-chodi-na-povinnou-praxi-absolventi-mediciny-navrhuje-ministerstvo>

²²³ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. 2016. *Koncepce vězeňství do roku 2025*, op. cit., str. 37.

dosavadní terapii a lékařské středisko má podklad pro další léčebný postup. Problém ovšem nastává nezřídka v praxi, neboť osoby jsou často přijímány do vazby ve špatném zdravotním stavu, nespolupracují, uvádějí nepravdivé informace o svém zdravotním stavu nebo odmítnou dát souhlas s poskytnutím dokumentace. Jedná se o situaci velmi složitou, neboť lékař si v dané situaci nemůže ověřit, zda byla např. v minulosti řešena závislost a jakou terapii obviněný případně postoupil. S tím souvisí i problém omezené možnosti zamezit zneužívání léčiv.²²⁴

Dle mého názoru u závažných a ojedinělých onemocnění, kde zcela jednoznačně lékařská péče v rámci Vězeňské služby nepostačuje, je potřebné zavést *de lege ferenda* jasný a ucelený mechanismus pro další postup. To znamená zvážit, zda by (mimo umístění do vazební nemocnice) nebylo vhodné obviněného v nezbytně nutných případech dopravit do specializovaného zařízení, ve kterém byl léčen doposud²²⁵. Samozřejmě by takový postup přinesl zvýšené náklady a možnost jeho zneužití, ale dle mého názoru a i s ohledem na pouhý zajišťovací charakter vazby není vhodné nemocnému člověku, jehož vina nebyla soudem vyslovena, odpírat specializovanou zdravotní péči, která mu byla na určitém pracovišti kontinuálně poskytována.²²⁶

Pokud se na problematiku standardu a rozsahu zdravotní péče podíváme optikou judikatury Evropského soudu pro lidská práva, lze dojít k závěru, že nelze problematiku kvality poskytované péče přehlížet, ale je nutné v konkrétních případech situaci správně vyhodnotit a poskytnout osobě potřebnou zdravotní péči. Soud opakovaně rozhodl, že neposkytnutí adekvátní zdravotní péče osobám omezených na svobodě může založit rozpor s článkem 3 EÚLP.²²⁷ Péče poskytovaná vězňům má být srovnatelná s úrovní zdravotních služeb poskytovaných běžnému obyvatelstvu, což ale dle soudu nemá znamenat, že každému jednotlivému vězni musí být poskytnuta péče, jež je poskytována v nejlepších odborných pracovištích ve státě.²²⁸ Na druhou stranu se nelze spokojit s pouhým tlumením příznaků

²²⁴ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. 2016. *Koncepce vězeňství do roku 2025*, op. cit., str. 90.

²²⁵ V současné době lze obviněného v případech, kdy určité zdravotní služby není Vězeňská služba ČR oprávněna poskytovat, přemístit do mimovězeňského zařízení, ale výběr takového zařízení je na Vězeňské službě, která realizuje i eskortu osob.

²²⁶ Např. léčba určitých psychických poruch.

²²⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Naumenko proti Ukrajině* ze dne 10. února 2004.

²²⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Grishin proti Rusku* ze dne 15. listopadu 2007.

onemocnění, ale je nutné zajistit osobě v nejkratším možném čase stanovení diagnózy odborníkem a vymezit přiléhavý plán léčby²²⁹, který zabrání dalšímu zhoršení jeho stavu.²³⁰

7.6 Problematika zaměstnávání obviněných

Velmi zajímavou a specifickou oblastí je zaměstnávání osob ve výkonu vazby. Jak uvádí Vězeňská služba Pankrác, zapojení obviněných do pracovního procesu je spíše ojedinělou záležitostí.²³¹ Zákon o výkonu vazby v § 19 stanoví, že obviněný může na vlastní žádost po dobu trvání vazby pracovat, avšak zároveň tuto možnost omezuje s ohledem na pracovní možnosti věznice. Na rozdíl od vězňů ve výkonu trestu je práce obviněných ve vazbě založena na principu dobrovolnosti. Pavel Horák, ředitel odboru výkonu vazby a trestu Vězeňské služby ČR, uvádí, že obvinění převážně nemají zájem o pracovní zařazení po čas pobytu ve vazbě. Dále také konstatuje, jaké konkrétní problémy se se zaměstnáváním obviněných pojí, a to:

- nedostatek zaměstnavatelů, kteří by měli zájem zaměstnávat osoby ve vazbě,
- omezení vyplývající ze samotného institutu vazby a vazebních důvodů,
- neurčitost délky pobytu ve vazbě,
- otázka rentability zaučení osob ve vazbě vzhledem k výše uvedenému.²³²

Pokud má obviněný zájem o práci, kompromisem budiž nalezení zaměstnání v rámci samotné věznice, tedy zejména úklid či manuální práce. Dle mého názoru je zapojení osob pobývajících ve vazbě delší dobu do pracovního procesu velmi důležité z důvodu nutnosti udržet určitý pracovní návyk a také je to významné z hlediska psychiky jednotlivce, kdy vazba pro obviněného představuje velkou psychickou zátěž a práce může být jednou z možností, jak zmírnit dopad pobytu na cele. Dále také obviněný může prací alespoň částečně získat prostředky pro splacení svých závazků a nemusí nečinně přihlížet k neustálému zhoršování své finanční situace.

²²⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Iacov Stanciu proti Rumunsku* ze dne 24. července 2012.

²³⁰ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv 2016*. op. cit., str. 33

²³¹ VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA PANKRÁC. *Zaměstnávání obviněných* [online]. Praha: Vscr.cz, [cit. 5. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-pankrac/informacni-servis/nejcastejsi-dotazy/zamestnavani-obvinenych/>

²³² PÁLKOVÁ, Šárka. *Zaměstnání ve vazbě? Práčetivý Rath je spíše výjimka, miní šéf vazby* [online]. Praha: Lidovky.cz, 10. 9. 2013 [cit. 5. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/co-prinasi-novela-zakona-o-vazbe-dag-/zpravy-domov.aspx?c=A130909_175709_ln_domov_spa

Jako vodítko k otázce neurčitosti doby, kterou obviněný stráví ve vazbě, a k problematice rentability zaškolování či obecně umístování osoby zajištěné vazbou do pracovního procesu může sloužit tabulka č. 2, která graficky znázorňuje počet vazebně stíhaných dle délky vazby k 31. 5. 2018. Z tabulky lze jasně vyčíst, že ve vazebních věznicích jsou stovky osob, které jsou ve vazbě několik měsíců či let. Nelze se tedy spokojit s argumentem problematického shánění zaměstnavatelů a finanční náročnosti zaměstnávání obviněných, ale vzhledem k času, který obvinění mohou ve vazbě strávit, je nutné je v případě zájmu alespoň v rámci věznice do odpovídající práce co nejlépe zapojit.

IV. Počet vazebně stíhaných osob podle délky vazby

Druh vazby	Délka vazby do							Nad 2 roky	Celkem
	2 měs.	4 měs.	6 měs.	9 měs.	1 roku	2 let			
Předběžná vazba	20	4	10	0	1	1	3	39	
Vydávací vazba	0	1	0	0	0	0	0	1	
Předávací vazba	6	0	1	0	0	0	0	7	
Vyhošťovací vazba	18	0	1	0	0	0	0	19	
Uznávací vazba	2	0	0	0	0	0	0	2	
Vazba	529	365	167	235	140	136	22	1594	
Celkem obvinění	575	370	179	235	141	137	25	1662	
	34,60%	22,26%	10,77%	14,14%	8,48%	8,24%	1,50%	100,00%	

Tabulka č. 2: Počet vazebně stíhaných k 31. 5. 2018 rozčleněných dle délky vazby

Zdroj: Měsíční statistické hlášení Vězeňské služby ČR za květen 2018, Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/06/MSH05-2018.pdf>

7.7 Přeplněnost věznic a podmínky pro uplatnění práv obviněných

Dle § 7 odst. 5 zákona o výkonu vazby²³³ může být obviněný na svou žádost umístěn do cely samostatně, pokud to umožňují podmínky věznice. Ovšem kapacita věznic je naplněna, což dokládají i údaje ze Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky pro rok 2017, která uvádí, že pro výkon vazby bylo v roce 2017 využito 80,14 % kapacity a pro výkon trestu odnětí svobody 112,67 % kapacity věznic.²³⁴ V praxi dochází k velmi nešťastnému řešení přeplnění věznic, kdy někteří odsouzení jsou umístováni do cel, jenž jsou vyčleněny pro výkon vazby. Tuto praxi jsem mohla pozorovat osobně při exkurzi ve Vazební věznici

²³³ Odstavec pátý byl do právní úpravy vložen s účinností od 1. 1. 2014.

²³⁴ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR pro rok 2017 [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, 2017 [cit. 6. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-slu%C5%BEby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2017.pdf>, str. 48.

Liberec. Cely pro výkon vazby jsou zpravidla umístěny odděleně a není zde možnost volného pohybu po chodbě, cely jsou přizpůsobeny pro tzv. celový režim, kdy obvinění tráví většinu času právě za dveřmi cely.

Otázkou tedy je, zda se obviněnému na žádost dostane samostatné cely, pokud je kapacita vazební věznice naplněna, a to navíc s přihlédnutím k faktu, že jsou volné cely pro výkon vazby nezřídka obsazovány i odsouzenými. Dle mého názoru problém přeplnění věznic se projevuje výrazně do možnosti účinné realizace práv obviněných obecně, neboť omezuje nejenom právo obviněného na umístění do samostatné cely, ale i jeho přístup ke zdravotní péči či jeho soukromí a bezpečnost.

7.8 Poskytování právních služeb advokátem osobě ve výkonu vazby

Osoba omezená na svobodě vazbou má nepochybně mimo jiné právo na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 LZPS a právo na spravedlivý proces v souladu s čl. 6 odst. 3 EÚLP. Právní pomoc nelze omezovat pouze na zpřístupnění právních služeb obhájce v daném trestním řízení, ale je nutné obviněnému umožnit i využití právních služeb advokáta v jiných věcech. Vzhledem k zajištění osoby je význam umožnění řádného přístupu k právním službám umocněn a je nutné klást důraz na jeho praktické provedení v souladu s právní úpravou. Do účinnosti novely řádu výkonu vazby k 1. 10. 2017 vykazovala česká právní úprava evidentní **rozpor základních předpisů o výkonu vazby**, konkrétně § 14 odst. 10 zákona o výkonu vazby a § 16 odst. 3 řádu výkonu vazby, což stavělo překážky pro poskytování právních služeb obviněnému advokátem, jenž ho zastupuje v jiné věci.

Nejprve bude popsán stav právní úpravy do účinnosti předmětné novely řádu výkonu vazby, přičemž je důležité podotknout, že novelizací se problém vyřešil jen částečně, neboť ustanovení § 17 odst. 3 zůstalo v nezměněné podobě a stále vznikají v rámci výkladu otázky a nejasnosti.

Otázkou je, proč k rozporu právní úpravy vůbec došlo a jaký je stav a úroveň předpisů vztahujících se k výkonu vazby. Jak uvádí Císař v článku pro Bulletin advokacie²³⁵, současný problematický právní stav je vyvolán častou novelizací původního zákona o výkonu vazby, který byl již patnáctkrát pozměněn. Samotná novelizace však problémy

²³⁵ CÍSAŘ, Jiří. Poskytování právní služby advokátem klientovi ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Bulletin advokacie, 2017, č. 4, str. 64.

nevyvolává²³⁶, ovšem neschopnost jejího promítnutí do navazující norem již ano, a to konkrétně do řádu výkonu vazby a do nařízení vydávaných Generálním ředitelstvím Vězeňské služby.

V § 14 odst. 10 zákona o výkonu vazby je stanoveno, že obviněný má právo přijímat ve věznici návštěvy advokáta, který ho zastupuje v jiné věci, jestliže orgán činný v trestním řízení, je-li obviněný ve vazbě koluzní, nestanoví jinak. Naproti tomu do 1. 10. 2017 bylo k takovému předvedení dle § 16 odst. 3 řádu výkonu vazby vyžadováno udělení výslovného souhlasu orgánu činného v trestním řízení. Problém styku s advokátem však poslední novelizace řádu výkonu vazbu vyřešila jen částečně, neboť přestože z § 16 odst. 3 vyňala slova „nebo k advokátovi, který jej zastupuje v jiné věci“, ponechala § 17 odst. 3 bez úpravy. Konkrétně problémem je samotná dikce zákona a jeho konstrukce, když § 17 odst. 1 stanoví: „*K obhájci se obviněný předvede, pokud obhájce prokáže oprávnění k rozmluvě nebo k návštěvě plnou mocí, v níž je zmocněn k zastupování v trestní věci nebo písemným opatřením soudu o ustanovení advokáta obhájcem obviněného. Předvedení obviněného za účelem návštěvy nebo rozmluvy s obhájcem nelze odepřít.*“ Právě na odstavec první § 17 odkazuje odstavec třetí, který upravuje styk obviněného s advokátem, který ho zastupuje v jiné věci, a říká, že: „*Při předvádění obviněného k advokátovi, který obviněného zastupuje v jiné věci, se přiměřeně použije odstavec 1.*“ Otázkou v praxi zůstává způsob prokazování advokáta, neboť odst. 1 § 17 hovoří o nutnosti prokázat se opatřením soudu či plnou mocí **k zastupování v trestní věci**. V určitých případech by mohlo dojít k výkladu, kdy by mohlo být upřeno právo obviněného na právní pomoc ve věcech např. obchodních či civilních. Zcela nevhodná je formulace „se přiměřeně použije“, neboť právo na právní pomoc je důležitým právem obviněného a rozdíl ve výkladu napříč věznicemi, které tento pojem může přinést, evokuje osobám právní nejistotu. Problémem je i skutečnost, že advokát jen těžko zjistí, že jeho klient byl umístěn do jiné věznice a často se k této informaci dostane až na místě.

Samostatným problémem je situace, kdy advokát nemá opatřenou plnou moc před samotnou návštěvou klienta, neboť příslušníci Vězeňské služby nemají ze zákona povinnost předvést obviněného k návštěvě advokáta, který nemá zmocnění klienta či osob, jenž mohou advokát k zastupování zmocnit. V praxi situace bývá řešena předvedením obviněného

²³⁶ Přestože jsou tyto změny prováděny v rámci novelizace odlišných právních předpisů, tedy formou tzv. přílepků.

a podepsáním plné moci na místě či plnou moc příslušník Vězeňské služby donese obviněnému, který ji podepíše a následně lze návštěva uskutečnit. Pokud ze strany advokáta či Vězeňské služby není z různých důvodů výše uvedený postup akceptován, je nutné si plnou moc předem opatřit, a to zejména zasláním několika vyhotovení plné moci do věznice klientovi, který si jednu ponechá a další pošle advokátovi, jenž posléze k návštěvě přichází již s podepsaným zmocněním.²³⁷ Cesta k právní pomoci v jiné věci tedy může být pro vězněné osoby poměrně zdlouhavá.²³⁸

De lege ferenda navrhuji, aby bylo novelizováno znění § 17 odst. 3 řádu výkonu vazby tak, aby nově jasně stanovil, jak se má prokazovat advokát, který obviněného zastupuje v jiné věci. Současná dikce § 17 odst. 3 ŘVV je zavádějící a připouští různý výklad. V zákoně by mělo být uvedeno, že pro předvedení obviněného postačuje zmocnění, kterým advokát disponuje v jiné věci, kde obviněného zastupuje, ať už se jedná např. o věc obchodní. V opačném případě dává zákon prostor pro upření práva na právní pomoc.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ To samé platí i pro samotného obhájce v trestní věci.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo upozornit na jednotlivé problémy právní úpravy vazebního práva včetně aktuální judikatury, popsat úskalí samotného výkonu vazby a navrhnout řešení *de lege ferenda*. Práce poskytuje nejprve pohled na vymezení samotného pojmu vazby, přehled historického zakotvení a vývoje vazebního práva na českém území. Dále se věnuje teoretickým východiskům materiálního vazebního práva, kdy důraz je kladen na pohled judikatury českých soudů na problematické aspekty vzniklé aplikační praxí. Následuje pojednání o vybraných aspektech formálního vazebního práva, které jsou zajímavé nejenom svým vývojem, ale i způsobem realizace v praxi, a současně je upozorněno na jednotlivá úskalí právní úpravy. Poté se práce zabývá specifickou problematikou náhrady majetkové a nemajetkové újmy. Nakonec závěrečná část postihuje jednotlivé problémy spojené s výkonem vazby.

Vazba je nepochybně nástrojem, jehož uplatnění v trestním právu procesním je důvodné a účelné. Jedná se o zajišťovací prostředek pro trestní řízení tradiční, který se postupem času zformoval do dnešní podoby nástroje *ultima ratio*. Vzhledem k závažnosti zásahu do osobní svobody jednotlivce je nutné, aby vazba byla vždy aplikována v souladu se zákonem a nepoužívala se v případech, kdy postačí opatření mírnější povahy.

Z vývoje právní úpravy je jasně patrné zvyšování úrovně ochrany práv obviněných. Významným mezníkem byla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která měla za cíl zakotvit vazbu jako zajišťovací prostředek *ultima ratio*, jenž nebude nadužíván. Novela opravdu ke snížení počtu osob ve vazbě přispěla a je možné sledovat kontinuální pokles stavu vazebně stíhaných. Další významnou změnu přinesla i novela č. 459/2011 Sb., jejímž největším přínosem bylo zakotvení vazebního zasedání, jehož zavedením došlo k nápravě rozporu tehdejší právní úpravy s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

V rámci pojednání o materiálním vazebním právu byly popsány teoretické aspekty s hlavním důrazem na aktuální judikaturu. Přestože zejména dikce ustanovení, která upravují důvody vazby, byla postupem času zákonodárcem zpřesňována, stále se v praxi setkáváme s výkladovými problémy. Odpověď na otázky vyvstávající z aplikační praxe dávají české soudy. Lze zmínit např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, kde soud stanoví další hledisko, které je nutné u dlouhotrvající útěkové vazby posoudit, a to relevanci konkrétních skutečností zakládajících důvod vazby v čase. Dále v kapitole čtvrté

najdeme pojednání o opatřeních nahrazujících vazbu, kde jsou konstatována nejenom jejich pozitiva pro obviněného, neboť při jejich použití může zůstat na svobodě či být propuštěn z vazby, ale i riziko jejich použití v případě, kdy by obviněný takové kontrole ze strany systému vůbec nepodléhal. V odborné literatuře se problém přílišné společenské kontroly nazývá rozšiřování sítě neboli net-widening. Samostatným tématem je institut peněžitě zaručené zprávy, k němuž se vztahuje hned několik významných rozhodnutí: zejména lze zmínit nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2787/15, ze dne 14. 6. 2016, který stanoví, že nelze absentující nebo nedostatečně poučené obviněného nebo osoby poskytující peněžitou zprávu soudem brát k tíži těchto osob, což je dle mého názoru důležité konstatování, neboť soudy v praxi mnohdy na svoji poučovací povinnost rezignují či poskytují poučení pouze formální.

V rámci vybraných problémů formálního vazebního práva byla záměrně zvolena tři témata, a to rozhodnutí o vazbě a jeho náležitosti, vazební zasedání a problematika nahlížení do spisu. Stěžejní problematikou je právě požadavek kontradiktorního procesu ve světle práva policejního orgánu či státního zástupce odepřít obviněnému nahlížení do spisu. Současná úprava trestního řádu je nedostatečná, v praxi se postupuje různě a výkladové problémy se snaží překlenout judikatura. *De lege ferenda* navrhuji, aby byl přímo do trestního řádu promítnut požadavek nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2208/13, ze dne 11. 12. 2013, a to aby obviněnému byla povinně orgány činnými ve vazebním řízení předestřena všechna konkrétní skutková zjištění opodstatňující důvodnost vazby, a to nahlédnutím do předmětné části spisu tak, aby mohl uplatnit právo na obhajobu v plné míře. Dále zvážit, zda do rozhodování o odepření práva nahlížet do spisu nezapojit nezávislý soud, který by tak představoval pojistku proti libovůli státního zástupce, jehož rozhodnutí dle § 65 TŘ není dále přezkoumáváno, případně či nezúžit rozsah, v němž je spis zpřístupňován soudem tak, aby soud rozhodoval na základě skutečností, které má k dispozici i obhajoba. Osobně preferuji řešení spojené s využitím soudního přezkumu.

Dále práce rozsáhle analyzuje jednotlivé problémy, které vznikají v rámci samotného výkonu vazby. České vězeňství bylo opakovaně kritizováno pro špatné podmínky vězněných osob mezinárodními institucemi, veřejným ochráncem práv a odbornou veřejností. Přestože v posledních letech došlo k řadě pozitivních změn, jako např. rekonstrukce cel či větší využití cel pro zmírněný režim vazby, některé problematické aspekty v praxi stále přetrvávají.

Důvodem k realizaci změn byla i kauza Davida Ratha, která upozornila na špatné podmínky, které osoby ve vazbě mají. Dalším podnětem byla i úspora, která vznikla snížením stavu vězňů po novoroční amnestii v roce 2013, a tedy možnost výraznějších investic do vybavení cel.

Problémem stále zůstávají nejen nevyhovující hygienické podmínky, konkrétně například možnost sprchovat se pouze dvakrát týdně, ale i nízká frekvence návštěv obviněných, a to v počtu pouhých 4 osob. V dnešní době, kdy právní řád umožňuje pobyt dítěte s matkou ve výkonu trestu odnětí svobody, se nelze spokojit se skutečností, že osoba ve vazbě může přijímat návštěvy pouze jednou za 2 týdny v omezeném počtu 4 osob na dobu 90 minut. Do uvedeného limitu se přitom započítávají i nezletilé děti, což může být pro některé obviněné velmi nepříznivým faktorem. *De lege ferenda* navrhuji zakotvení nároku obviněných na sprchování alespoň třikrát týdně, protože nelze opomenout, že většina z nich měla určitý životní standard, a vzhledem k presumpci nevinu jim nemůže být upíráno právo na osobní hygienu. Dále navrhuji, aby zákonodárce umožnil častější návštěvy obviněných s malými dětmi ve vhodně uzpůsobených místnostech.

Velkým pozitivem pro osoby ve výkonu vazby je bezesporu jejich případné zařazení do cely určené pro vazbu se zmírněným režimem. Tuto formu výkonu však nelze uplatnit u obviněných s uvedeným důvodem koluzní vazby. Pro ně nejen platí přísnější podmínky v oblasti korespondence, návštěv či styku s dalšími vězni, ale tráví většinu času právě v cele minimálním vybavením, která často neprošla ani renovací. *De lege ferenda* navrhuji, aby osobám s koluzní vazbou byla dána možnost požádat o umístění do samostatné cely, která bude mít vybavení srovnatelné s celou určenou pro zmírněný režim vazby. To znamená, že by se jednalo např. o celu větší, s prostorem pro samoobsluhu či o celu vybavenou televizí.

Kritika se dlouhodobě snáší i na zdravotní péči poskytovanou ve věznicích. Současným evropským trendem je převádění vězeňského zdravotnictví do resortu zdravotnictví civilního, které má lepší zázemí, technické vybavení a více odborného personálu. Koncepce rozvoje českého vězenství do roku 2015 počítala s převedením vězeňské zdravotní péče pod systém civilního zdravotnictví, avšak tento záměr nebyl v praxi proveden a ani to zatím není vládou plánováno. V praxi současný systém přináší řadu problémů, které byly popsány v kapitole sedmé. Pokud Česká republika v brzké době nepřistoupí na transformaci vězeňského zdravotnictví, je nutné prozatím přijmout alespoň efektivní opatření ke zlepšení zdravotních služeb poskytovaných ve věznicích. Problémem je i nedostatek zdravotnického

personálu ve věznicích - lékaři nemají o tuto práci zájem. *De lege ferenda* by se stát měl zasadit o zatraktivnění pozice lékaře ve vězeňském zdravotnickém středisku, např. náborovým příspěvkem nebo snížením počtu pacientů připadajících na jednoho lékaře. Dále by mělo dojít k investicím do technického a přístrojového vybavení. Osobně souhlasím se záměrem Koncepce vězeňství do roku 2025 zavést povinné stáže ve zdravotnickém středisku Vězeňské služby ČR pro absolventy Univerzity Obrany, neboť je nezbytné personál doplnit a oslovit potenciální pracovníky.

Poněkud problematické je i poskytování zdravotní péče vězni se závažným onemocněním, které vyžaduje speciální léčbu. V případě, že Vězeňská služba nedokáže patřičnou péči zajistit, měla by být *de lege ferenda* osobám ve vazbě poskytnuta možnost navštívit lékařské středisko, kde mu speciální péče byla poskytována doposud, neboť není důvod odpírat této osobě specializovanou zdravotní péči, která mu byla na konkrétním pracovišti kontinuálně poskytována.

V oblasti denního režimu je situace v praxi taková, že odsouzení mají mnohem větší prostor trávit čas mimo celu, a to zejména různými aktivitami či prací. Zaměstnávání obviněných je dosti problematické, nákladné a možnosti Vězeňské služby jsou omezené. Nicméně z práce vyplývá, že většina obviněných tráví ve vazbě několik měsíců, a proto na vyplnění jejich času, zlepšení psychického stavu a udržení určitého pracovního návyku je důležité, aby Vězeňská služba v případě zájmu práci obviněnému alespoň v rámci věznice našla.

Dořešena by měla být i otázka poskytování právních služeb advokátem, který osobu ve výkonu vazby zastupuje v jiné věci. Současná dikce § 17 odst. 3 ŘVV připouští různý výklad. Není jasné, zda advokátovi k předvedení obviněného postačí zmocnění, kterým disponuje ve věci jiné než trestní. Konstrukce, kdy § 17 odst. 3 ŘVV stanoví, že se postup pro předvedení obviněného k obhájci použije přiměřeně, dává prostor k omezení práva na právní pomoc, což je v právním státě nepřijatelným zjištěním.

Závěrem je opět nutné konstatovat, že vzhledem k tomu, že o vině osob zajištěných vazbou nebylo soudem rozhodnuto, měly by tyto osoby mít již z principu věci lepší podmínky ve výkonu než osoby odsouzené k trestu odnětí svobody. Jak je však výše uvedeno, v některých aspektech zůstávají podmínky osob ve vazbě zbytečně tvrdé.

Seznam použitých zkratk

EÚLP – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

LZPS – Listina základních práv a svobod, vyhlášená ve Sbírce zákonů pod č. 2/1993 Sb.

Řád výkonu vazby – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb.

Sb. – Sbírka zákonů

SbNU – Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

TŘ – zákon č. 41/1961 Sb., ze dne 29. 11. 1961 o trestním řízení soudním

ÚS – Ústavní soud

Výbor CPT – Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

ZVV – zákon č. 293/1993 Sb., ze dne 10. 11. 1993 o výkonu vazby

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury:

DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. 2017. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. 2015. *Trestní právo procesní*. 6., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. Glosátor. ISBN 978-80-7478-750-8.

GŘIVNA, Tomáš a Petra GŘIVNOVÁ. 2009. *Trestní právo hmotné*. In BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, str. 583. ISBN 978-80-210-4844-7.

IŠTVÁNEK, František. 2017. *Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-521-5.

JELÍNEK, Jiří. 2016. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb.* 4., aktualizované vydání. Praha: Leges. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří. 2017. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.

MANDÁK, Václav. 1975. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis. ISBN 508-21-856.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. 2013. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.

RŮŽIČKA, Miroslav. 2005. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-929-7.

RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. 2004. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C.H. Beck. Právní instituty. ISBN 80-717-9817-7.

ŠÁMAL, Pavel. 2013. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. 2013. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované vydání. Praha: C.H. Beck. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4.

VANDUCHOVÁ, Marie a Tomáš GŘIVNA. 2008. *Rekodifikace trestního práva procesního: (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-87146-13-2.

VANTUCH, Pavel. 2010. *Obhajoba obviněného*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9.

VOJTEK, Petr. 2012. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci: komentář*. 3., vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-427-8.

ZEMAN, Petr. 2010. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-100-4.

2. Seznam použitých odborných článků

BAXA, Josef. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 12.

CÍSAŘ, Jiří. Poskytování právní služby advokátem klientovi ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Bulletin advokacie, 2017, č. 4, str. 64

HERCZEG, Jiří. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. Bulletin advokacie. 2005, č. 10, str. 16.

JELÍNEK, Jiří. K novelizaci trestního řádu 1991. Československá kriminalistika, 1992, č. 2, s. 148.

JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. Bulletin advokacie, 2013, č. 5, s. 27.

JELÍNEK, Jiří. Novela trestních předpisů 2014. Kriminalistika, 2015, č. 1, s. 7.

JEŽEK, Vladimír. K nahlížení do spisů v přípravném řízení trestním při rozhodování soudu. Bulletin advokacie, 2002, č. 3, str. 50.

KANDALEC, Pavel. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. Bulletin advokacie, 2018, č. 3, str. 32

KMEC, Jiří. K právu obviněného na výslech v řízení o vazbě. Trestněprávní revue, 2004, roč. III., č. 10, str. 288

KRÁL, Vladimír. K nové právní úpravě vazebního řízení. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 69.

ONDREJKO, Jozef. Funkcia prokurátora podľa nového trestného poriadku. Právnik, 1950, s. 458.

PÁCAL, Jiří, 2005. Zkušenosti soudů ČR s aplikací novely TrŘ provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Právní zpravodaj. 6, s. 15.

REPÍK, Bohumil. Několik poznámek k řízení o vazbě, Trestněprávní revue, 2005, č. 2, s. 35

ROKŮSEK, František. Nový trestní řád. In Právník, 1950, s. 327.

ŠÁMAL Pavel. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109.

VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem, 2003. Právní rádce, č. 8, s. 57 a násl.

ZEMAN, Petr, Eva BIEDERMANOVÁ, Simona DIBLÍKOVÁ, Jakub HOLAS a Jiří VLACH, 2011. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. Trestněprávní revue. 2011(5), s. 142.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

KANDALEC, Pavel. *Právo obviněného na nahlížení do spisu – časový a věcný rozsah* [online]. Brno: Bulletin-advokacie.cz, 30. 03. 2018 [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-obvineneho-na-nahlizeni-do-spisu-casovy-a-vecny-rozsah>

KÖNIGSMARKOVÁ, Anna. *České věznice projdou rekonstrukcí, zmírní podmínky pro výkon vazby* [online]. Praha: Rozhlas.cz, 21. 10. 2013 [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/denik/_zprava/ceske-veznice-projdou-rekonstrukci-zmirni-podminky-pro-vykon-vazby--1271343

McMahon, Maeve. *Net-Widening - Vagaries in the Use of a Concept*. British Journal of Criminology, 1990, svazek 30, č. 2, str. 121-149. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/bjcrim30&i=130>

PÁLKOVÁ, Šárka. Zaměstnání ve vazbě? Právechtivý Rath je spíše výjimka, míní šéf vazby [online]. Praha: Lidovky.cz, 10. 9. 2013 [cit. 5. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/co-prinasi-novela-zakona-o-vazbe-dag-/zpravy-domov.aspx?c=A130909_175709_ln_domov_spa

Stevens, Lonneke. 2009. Pre-trial detention: The presumption of innocence and article of the European convention on human rights cannot and does not limit its increasing use. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, svazek 17, č. 2, str. 165. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/eccc17&i=173>

VÁLOVÁ, Irena. Novela vazebního řádu je v rozporu s Ústavou a Úmluvou: Ministerstvo opět neřeší právní pomoc a spravedlivý proces [online]. Praha: Ceska-justice.cz, 11. 5. 2017 [cit. 4. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/05/novela-vazebniho-radu-je-v-rozporu-s-ustavou-a-umluvou-ministerstvo-opet-neresi-pravni-pomoc-a-spravedlivy-proces/>

VÁVRA, Libor. *Drogové delikty jako trestná činnost, ze které lze vyvozovat důvody vazby předstížené* [online]. Praha: Pravniprostor.cz, 19. 10. 2015 [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/trestni-pravo/drogove-delikty-jako-trestna-cinnost-ze-ktere-lze-vyvozovat-duvody-vazby-predstizne>

VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA PANKRÁČ. *Zaměstnávání obviněných* [online]. Praha: Vscr.cz, [cit. 5. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-pankrac/informacni-servis/nejcastejsi-dotazy/zamestnavani-obvinenych/>

VICHEREK, Roman. *Výše trestu jako jediný důvod vazby útekové* [online]. Praha: Epravo.cz, 18. 3. 2014 [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove-93721.html>.

VICHEREK, Roman. *Koluzní důvod vazby* [online]. Praha: Epravo.cz, 17. 10. 2012 [cit. 5. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>

VÍTKOVÁ, Hedvika. Peněžitá záruka jako opatření nahrazující vazbu a její možná úskalí [online]. Pardubice: Epravo.cz, 11. 10.2016. [cit. 10. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/penezita-zaruka-jako-opatreni-nahrazujici-vazbu-a-jeji-mozna-uskali-103455.html>

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Declaration on Prison Health as Part of Public Health [online]. Moscow: World Health Organization. [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/publications/pre-2005/moscow-declaration-on-prison-health-as-part-of-public-health>

ZAHUMENSKÝ, David. *Trestní proces s Davidem Rathem pohledem Mapy průtahů* [online]. Brno: Pravniprostor.cz, 25. 08. 2015 [cit. 13. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-proces-s-davidem-rathem-pohledem-mapy-prutahu>

4. Seznam použitých právních předpisů

Evropská úmluva o ochraně lidských práv ze dne 4. 11. 1950

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

5. Seznam použité judikatury

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Nikolova proti Bulharsku* ze dne 25. 3. 1999

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Lietzow proti Německu* ze dne 13. 2. 2001

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Wassink proti Nizozemí* ze dne 26. 4. 1990

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Naumenko proti Ukrajině* ze dne 10. února 2004.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Grishin proti Rusku* ze dne 15. listopadu 2007

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Iacov Stanciu proti Rumunsku* ze dne 24. 7. 2012

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/94 ze dne 26. 4. 1994

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 257/2000 ze dne 25. 1. 2001

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 257/2000 ze dne 25. 1. 2001

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 432/01 ze dne 17. 1. 2002

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 599/01 ze dne 18. 2. 2003

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 573/02 ze dne 23. 3. 2004

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 239/04 ze dne 17. 6. 2004

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 263/2005 ze dne 9. 2. 2006

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 612/06 ze dne 30. 11. 2006

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2787/15, ze dne 14. 6. 2016

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3821/16 ze dne 16. 4. 2017

Uznesenie Najvyššieho súdu SSR sp. zn. 4 To 12/88 z 22. 2. 1988

Sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu k otázce odškodnění za výkon vazby sp. zn. 30 Cdo 2357/2010 ze dne 11. 1. 2012

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 302/2013 ze dne 13. 3. 2014

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1684/2010 ze dne 29. 6. 2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3171/2014 ze dne 18. 2. 2015

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2486/2013 ze dne 14. 7. 2015

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 251/93 ze dne 28. 12. 1993

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 2/95 ze dne 26. 1. 1995

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 3 To 884/2000 ze dne 30. 10. 2000

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 3 To 190/2002 z 13. 3. 2002

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 To 558/2003 ze dne 30. 6. 2003

Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 8 Tmo 1/2014 ze dne 19. 2. 2014

Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 5 To 132/2015 ze dne 27. 3. 2015

6. Seznam ostatních zdrojů

Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment. UNODC Criminal Justice Handbook Series, United Nations, New York 2007

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv 2016*. Brno: Veřejný ochránce práv [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznic e-2016.pdf

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. 2016. *Zpráva veřejné ochránkyně práv jako národního preventivního mechanismu. Ochrana před špatným zacházením 2016*. Brno: Veřejný ochránce práv [cit. 10. 4. 2018], Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/2016-DET-vyrocnizprava.pdf

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. 2016. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR [cit. 3. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR pro rok 2017* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, 2017 [cit. 6. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/05/Statisticka-rocnka-1-ro-8Denka-9Bze-88sk-9-slu-8Cesk-9-republiky-za-rok-2017.pdf>

Měsíční statistické hlášení Vězeňské služby ČR za květen 2018, Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/06/MSH05-2018.pdf>

Statistická ročenka Vězeňské služby ČR pro rok 2008, Dostupné z: 1url.cz/AtyWh

Vyjádření vlády ČR ze dne 29. 7. 2015 ke Zprávě o návštěvě České republiky vykonané Výborem CPT ve dnech 1. až 10. dubna 2014

Abstrakt – Problémy institutu vazby

Předkládaná diplomová práce pojednává o problémech institutu vazby. Problematika vazby je aktuálním a hojně diskutovaným tématem, a to vzhledem k samotnému charakteru vazby jako prostředku trestního práva procesního, kterým je nejintenzivněji zasahováno do osobní svobody jednotlivce, ale i s ohledem na vývoj jeho zakotvení v českém právním řádu. Institut vazby se vyznačuje charakteristickým obsahem, kdy dochází k zásahu do osobní svobody jednotlivce, o jehož vině nebylo soudem rozhodnuto, tedy střetává se zde právo na osobní svobodu člověka a potřeba státu zajistit řádný průběh trestního řízení a zjištění věci.

Práce je členěna do sedmi kapitol, kdy první kapitola je věnována samotnému pojmu vazby a jeho úloze v trestním řízení. Následuje kapitola druhá, jež sleduje vývoj právní úpravy vazebního práva v čase, a to od roku 1873 do současnosti. Historický přehled právní úpravy vazby je významný pro pochopení a výklad institutu tak, jak je vnímán dnes, a je z něj jasně čitelné postupné zvyšování úrovně ochrany lidských práv. Kapitola třetí krátce popisuje členění právní úpravy vazby na materiální a formální vazební právo. Právě materiálnímu vazebnímu právu je věnována kapitola čtvrtá, kdy cílem nebylo uvést pouhý popis teoretických východisek, ale postihnout zejména problematická místa úpravy z pohledu judikatury. Pátá kapitola se zabývá vybranou problematikou formálního vazebního práva, kdy důraz se klade na aktuální úskalí právní úpravy, ale i na vývoj judikatury ve vztahu k jednotlivým aspektům. Specifickým tématem náhrady škody a nemajetkové újmy, která vznikla v souvislosti s vazbou, se zabývá kapitola šestá. Poslední kapitola pojednává o problémech souvisejících s výkonem vazby, kdy pozornost je věnována podmínkám výkonu vazby v praxi. Jednotlivé problémy institutu vazby jsou popsány napříč kapitolami, kde najdeme i návrh řešení *de lege ferenda* a hodnocení vybrané problematiky autorkou.

Klíčová slova: vazba, trestní právo procesní, podmínky ve vazbě

Abstract – The Issue of Pre-trial Detention in Criminal Procedure

This diploma thesis deals with the problems of pre-trial detention. The issue of pre-trial detention is a current and widely discussed topic due to two main reasons. First is the very nature of pre-trial detention as a means of procedural criminal law, with which the law most intensely interferes with the personal freedom of the individual. The second reason is its development and anchoring in the Czech legal system. Pre-trial detention has very specific characteristics because it interferes with personal freedom of an individual whose guilt has not been determined by the court. Consequently, there is a conflict between the human right to personal freedom and the need for the state to ensure the proper conduct of criminal proceedings and investigation.

The thesis is divided into seven chapters. The first chapter deals with the concept of criminal detention itself and its role in criminal proceedings. The next chapter is dedicated to the development of the law of detention from 1873 to the present. The historical overview of the legal regulation of pre-trial detention is important for the understanding and interpretation of its perception today, and shows a gradual increase in the level of protection of human rights. The third chapter briefly describes the different categories present within the legal frame of criminal detention. The fourth chapter is devoted to the material law of detention, where the aim was not to give a mere description of the theoretical background, but to point out in particular the problematic areas of the current legal frame from the point of view of jurisprudence. The fifth chapter deals with the selected issue of formal detention law, and looks specifically at current legal difficulties, and on the development of case law in relation to the selected problems. The sixth chapter deals with the topic of compensation in the case of unlawful detention. The last part presents the issues related to the actual carrying out of detention, where attention is paid to the conditions in the detention centre in practice. The individual problems of pre-trial detention are described across chapters, where we can find solutions *de lege ferenda* and the evaluation of selected problems by the author.

Key words: pre-trial detention, criminal procedure law, conditions in the detention centre